

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРС
за квітень – травень 2020 року

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми	4
1.1. Адміністративна юрисдикція	4
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України	6
2.1. Адміністративна юрисдикція	6
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду	9
3.1. Господарська юрисдикція	9
3.2. Цивільна юрисдикція	12
4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	18
4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства	18
4.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства	27
4.3. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства	32
5. Вимоги, які не підлягають розгляду в судовому порядку	34
6. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду	38
7. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	43
8. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	47

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ККС ВС	– Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
БК України	– Бюджетний кодекс України
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЖК України	– Житловий кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
МК України	– Митний кодекс України
ПК України	– Податковий кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Адміністративна юрисдикція

Обов'язковими умовами стягнення виконавчого збору є вжиття державним виконавцем заходів примусового виконання рішень та фактичне виконання виконавчого документа. За своїм змістом виконавчий збір є винагородою за вчинення заходів примусового виконання рішення, за умови, що такі заходи привели до виконання рішення

11 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 04 грудня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Сновського районного відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Чернігівській області (далі – відділ ДВС, ГТУЮ відповідно), ГТУЮ, третя особа – Публічне акціонерне товариство «Універсал банк» (далі – АТ «Універсал банк»), про визнання дій неправомірними і скасування постанови, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На виконанні у відділі ДВС у виконавчому провадженні № 55674195 перебував виконавчий лист № 750/6564/14 2/750/2166/14, виданий 09 липня 2015 року Деснянським районним судом м. Чернігова, про стягнення з ОСОБА_1 на користь АТ «Універсал банк» заборгованості за генеральним договором про надання кредитних послуг та додатковою угодою у розмірі 691 тис. 599 грн 39 коп.

06 серпня 2018 року головний державний виконавець відділу ДВС Гордійко А. В., керуючись пунктом 1 частини першої статті 37 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (надалі – Закон № 1404-VIII), у виконавчому провадженні № 55674195 виніс постанову про повернення виконавчого листа стягувачу – АТ «Універсал банк» на підставі його заяви від 03 серпня 2018 року щодо повернення виконавчого листа без подальшого виконання.

Крім того, 03 серпня 2018 року головний державний виконавець відділу ДВС Гордійко А. В. на підставі статей 3, 27, 40 Закону № 1404-VIII у виконавчому провадженні № 55674195 виніс постанову про стягнення виконавчого збору з боржника – ОСОБА_1 у розмірі 69 тис. 159 грн 94 коп.

Вважаючи дії державного виконавця неправомірними та прийняту ним постанову про стягнення виконавчого збору протиправною, позивач звернувся до суду із цим позовом.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції керувався тим, що станом на дату винесення спірної постанови у державного виконавця не було підстав для стягнення виконавчого збору в тому розмірі, який визначений у спірній постанові, тому така постанова не відповідає вимогам статті 27 Закону України № 1404-VIII.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи в задоволенні позову, суд апеляційної інстанції керувався тим, що частина третя статті 40 Закону № 1404-VIII є спеціальною нормою, яка регулює окремі випадки стягнення виконавчого збору, а тому загальні правила, встановлені частинами першою та другою статті 27 цього Закону, застосовуватися не можуть, а тому дійшов висновку, що примусове виконання судового рішення розпочинається з моменту винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, якщо інше не передбачено законом.

ОЦІНКА СУДУ

Спир у цій справі виник у зв'язку з невизначеністю правового режиму застосування судами частини другої статті 27 та частини третьої статті 40 Закону № 1404-VIII при винесенні державним виконавцем постанови про стягнення виконавчого збору у виконавчому провадженні у разі повернення виконавчого документа стягувачу з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 37 цього Закону (стягувач подав письмову заяву про повернення виконавчого документа).

Так, положення частини третьої статті 40 Закону № 1404-VIII зобов'язують державного виконавця у разі повернення виконавчого документа стягувачу з підстави, передбаченої, зокрема, пунктом 1 частини першої статті 37 цього Закону, якщо виконавчий збір не стягнуто, не пізніше наступного робочого дня з дня повернення виконавчого документа винести постанову про стягнення виконавчого збору, яка виконується в порядку, встановленому цим Законом.

Натомість, частина друга статті 27 Закону № 1404-VIII передбачає, що виконавчий збір стягується державним виконавцем у розмірі 10 відсотків суми, що фактично стягнута, повернута, або вартості майна боржника, переданого стягувачу за виконавчим документом.

При цьому, пункт 21 розділу III Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02 квітня 2012 року № 512/5 (тут і далі – у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин; далі – Інструкція) встановлює, що у постанові про закінчення виконавчого провадження, повернення виконавчого документа стягувачу виконавець зазначає підставу для цього з посиланням на відповідну норму Закону № 1404-VIII, результати виконання, розмір авансового внеску, який підлягає поверненню стягувачу, а також наслідки закінчення виконавчого провадження, повернення виконавчого документа, передбачені частиною першою статті 40 вказаного Закону.

Виходячи зі змісту наведеної вище норми Інструкції у постанові про повернення виконавчого документа стягувачу виконавець вказує результати виконання (суму, яку фактично стягнуто), а на виконавчому документі робить відповідну відмітку щодо залишку нестягнутої суми та суми стягнутого виконавчого збору. Відтак, законодавець, передбачивши зазначені дії виконавця, встановив, що виконавчий збір стягується лише з фактично стягнутої на користь стягувача суми за виконавчим листом.

Як установив суд першої інстанції у цій справі, з матеріалів виконавчого провадження № 55674195 убачається, що державний виконавець не проводив виконавчих дій щодо забезпечення примусового виконання рішення суду про стягнення з боржника на користь стягувача присуджених сум за виконавчим листом № 750/6564/14 2/750/2166/14, виданим 09 липня 2015 року Деснянським районним судом м. Чернігова, а також державний виконавець не стягнув у примусовому порядку суму, зазначену у вказаному виконавчому листі.

Таким чином, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що у державного виконавця не було підстав для стягнення виконавчого збору в тому розмірі, який визначений у спірній постанові, а отже, така постанова не відповідає вимогам статті 27 Закону № 1404-VIII.

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає вмотивованими висновки суду першої інстанції про те, що на момент виникнення спірних правовідносин обов'язковими умовами стягнення виконавчого збору були: 1) фактичне виконання виконавчого документа; 2) вжиття державним виконавцем заходів примусового виконання рішень. За своїм змістом виконавчий збір є винагородою за вчинення заходів примусового виконання рішення, за умови, що такі заходи привели до виконання рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 березня 2020 року у справі № 2540/3203/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88601610>

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України

2.1. Адміністративна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України щодо сплати судового збору у справах про адміністративні правопорушення, визначивши, що чинне законодавство містить ставку судового збору, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги у справі про оскарження постанови про адміністративне правопорушення та подальшому оскарженні позивачем та відповідачем судового рішення

18 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула адміністративну справу за позовом ОСОБА_1 до Управління патрульної поліції у місті Кременчуці Полтавської області Департаменту патрульної поліції (далі – Управління поліції), інспектора роти № 3 батальйону Управління патрульної поліції Департаменту патрульної поліції молодшого лейтенанта поліції (далі – інспектор поліції) Дуканіча Ігоря Вікторовича про скасування постанови про накладення адміністративного стягнення за касаційними скаргами Управління поліції на ухвали Харківського апеляційного адміністративного суду від 9 жовтня та 15 листопада 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом про скасування постанови про адміністративне правопорушення, якою накладено на ОСОБА_1 адміністративне стягнення у вигляді штрафу в сумі 425 грн за порушення частини другої статті 122 КУпАП.

Суд першої інстанції позов задовольнив. Апеляційний адміністративний суд апеляційну скаргу Управління поліції повернув відповідачу у зв'язку з несплатою судового збору, зазначивши, що за подання апеляційної скарги у справі про адміністративне правопорушення судовий збір сплачується суб'єктом владних повноважень на загальних підставах, у порядку та розмірах, установлених Законом України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» (далі – Закон № 3674-VI).

Крім того, на думку суду апеляційної інстанції, за відсутності поняття державного мита в межах Закону № 3674-VI, навіть якщо вважати держмитом платежем, тотожним судовому збору, то за приписами частини четвертої статті 288 КУпАП саме позивач (особа, на яку накладене адміністративне стягнення) звільняється від сплати держмита. Ця норма є абсолютною та не встановлює можливості для неоднозначного її трактування. Натомість, апелянт є не особою, яка оскаржує накладену постанову у справі про адміністративне правопорушення, а є суб'єктом владних повноважень, який приймав спірну постанову.

За таких обставин звільнення від сплати судового збору відповідача – суб'єкта владних повноважень буде суперечити не тільки вимогам частини четвертої статті 288 КУпАП, а також і Закону № 3674-VI, і жодний ретроспективний аналіз статті 288 КУпАП та Декрету Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року № 7-93 «Про державне мито» щодо права на оскарження постанови державного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення не дає підстав вважати, що суб'єкт владних повноважень є особою, яка не повинна сплачувати судовий збір за подання апеляційної скарги.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною четвертою статті 288 КУпАП передбачено, що особа, яка оскаржила постанову у справі про адміністративне правопорушення, звільняється від сплати державного мита.

З 11 листопада 2011 року набрав чинності Закон № 3674-VI. Таким чином, на час виникнення спірних правовідносин, що є предметом цього перегляду, за подання заяв, скарг до суду, в тому числі у випадку оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державного управління, сплачується інший платіж – судовий збір, самостійні правові засади справляння якого, платники, об'єкти та розміри його ставок, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення визначено Законом № 3674-VI.

Відповідно до положень статей 3, 5 Закону № 3674-VI серед осіб, які мають пільги щодо сплати судового збору, немає таких, які б звільнялися від сплати судового збору за подання до суду позовної заяви на постанову про накладення

адміністративного стягнення, чи виключали б позовну заяву на постанову про накладення адміністративного стягнення з об'єктів оплати судовим збором.

Також Законом України від 19 вересня 2013 року № 590-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» внесені зміни до положень КУпАП щодо сплати судового збору. Так статтею 40-1 КУпАП визначено, що судовий збір у провадженні по справі про адміністративне правопорушення у разі винесення судом (суддею) постанови про накладення адміністративного стягнення сплачується особою, на яку накладено таке стягнення, а розмір та порядок сплати судового збору встановлюється законом. Згідно з приписами частини сьомої статті 283 КУпАП постанова суду (судді) про накладення адміністративного стягнення повинна містити положення про стягнення з особи, щодо якої її винесено, судового збору. Інших видів платежів (зокрема, у вигляді державного мита) у випадку звернення особи до суду Закон № 3674-VI не передбачає.

Отже, Велика Палата Верховного Суду в контексті фактичних обставин справи та зумовленого ними застосування норм процесуального права зазначає, що у справах щодо оскарження постанов про адміністративне правопорушення у розумінні положень статей 287, 288 КУпАП, як і в інших справах, які розглядаються судом у порядку позовного провадження, слід застосовувати статті 2–5 Закону № 3674-VI, які пільг за подання позовної заяви, відповідних скарг у цих правовідносинах не передбачають.

Разом з тим, з огляду на необхідність однакового підходу у визначенні розміру судового збору, який підлягає застосуванню у справах щодо накладення адміністративного стягнення та справляння судового збору, він складає за подання позовної заяви 0,2 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Верховний Суд України в постанові від 13 грудня 2016 року (провадження № 21-1410а16) зазначив таке: «У справах про оскарження постанов у справах про адміністративне правопорушення у розумінні положень статей 287, 288 КУпАП, статей 2–4 Закону № 3674-VI позивач звільняється від сплати судового збору <...>. За подання позивачем або відповідачем – суб'єктом владних повноважень апеляційної/касаційної скарги на рішення адміністративного суду у справі про оскарження постанови про адміністративне правопорушення судовий збір у порядку і розмірах, встановлених Законом № 3674-VI, сплаті не підлягає».

Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від такого висновку, вказавши, що чинне законодавство містить ставку судового збору, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги у справі про оскарження постанови про адміністративне правопорушення та подальшому оскарженні позивачем та відповідачем судового рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі № 543/775/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88952415>

3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду

3.1. Господарська юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду щодо можливості нарахування процентів за користування кредитом у випадку прострочення боржника, визначивши, що умова договору про право банку нараховувати проценти за користування кредитом по день повного погашення заборгованості не може бути підставою для нарахування процентів за частиною першою статті 1048 ЦК України у випадку прострочення її погашення боржником.

За період до прострочення боржника підлягають стягненню проценти від суми позики (кредиту) відповідно до умов договору та частини першої статті 1048 ЦК України як плата за надану позику (кредит), а за період після такого прострочення підлягають стягненню річні проценти відповідно до частини другої статті 625 ЦК України як грошова сума, яку боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» (далі – ПАТ «Ощадбанк», кредитор) на ухвалу Господарського суду Кіровоградської області від 16 жовтня 2018 року та постанову Центрального апеляційного господарського суду від 31 січня 2019 року у справі № за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю «Спільне українсько-російське підприємство «Орма-Олімп» (далі – ТОВ «Орма-Олімп») до Товариства з обмеженою відповідальністю «Спільне українсько-польське підприємство «АЙ.ТІ.ДЖІ-ІНВЕСТ» (далі – ТОВ «АЙ.ТІ.ДЖІ-ІНВЕСТ», боржник) про банкрутство, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

7 жовтня 2011 року ПАТ «Ощадбанк» та Приватне підприємство «Спецзовнішкомплект» (далі – позичальник) уклали договір кредитної лінії № 5, що діє зі змінами та доповненнями, внесеними додатковими договорами, згідно з яким Банк надав позичальнику <...> грошові кошти у вигляді мультивалютної відновлювальної кредитної лінії з максимальним лімітом кредитування 37 500 000,00 грн (далі – кредит). 29 листопада 2011 року банк, позичальник та ТОВ «Ай.Ті.Джі-Інвест» (поручитель) уклали договір поруки № 2.

Пунктом 2.7.2 кредитного договору передбачено, що проценти нараховуються, починаючи з першого дня видачі кредиту, та до повного погашення заборгованості за цим договором.

Рішенням Господарського суду Кіровоградської області від 10 травня 2016 року у справі № 912/1543/16, серед іншого, стягнуто з ПП

«Спецзовнішкомплект» на користь ПАТ «Ощадбанк» 76 540 230,68 грн боргу за кредитним договором.

Ухвалою Господарського суду Кіровоградської області від 5 квітня 2016 року порушено провадження у справі про банкрутство ТОВ «АЙ.ТІ.ДЖІ-ІНВЕСТ».

Ухвалою від 9 березня 2017 року господарський суд визнав грошові вимоги кредитора ПАТ «Ощадбанк» до боржника ТОВ «АЙ.ТІ.ДЖІ-ІНВЕСТ» у сумі 58 165 820,08 грн та включив їх до реєстру вимог кредиторів.

16 березня 2018 року на веб-сайті Вищого господарського суду України офіційно оприлюднено повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури ТОВ «АЙ.ТІ.ДЖІ-ІНВЕСТ».

7 травня 2018 року до господарського суду надійшла заява № 55/2-08/649 від 3 травня 2018 року кредитора (ПАТ «Ощадбанк») про визнання поточних грошових вимог до банкрута в сумі 15 866 744,26 грн.

ПАТ «Ощадбанк» звернувся із заявою про визнання грошових вимог (поточні вимоги) посилаючись на те, що під час проведення процедур банкрутства за період з дати порушення провадження у справі про банкрутство ТОВ «АЙ.ТІ.ДЖІ-ІНВЕСТ» – 5 квітня 2016 року по 15 березня 2018 року включно, тобто до дня визнання боржника банкрутом, кредитором ПАТ «Ощадбанк» донараховано 12 335 498,55 грн загальної заборгованості за процентами та 3 531 245,71 грн штрафних санкцій на такі проценти, в тому числі: 1 394 309,76 грн – загальна сума пені, 376 392,51 грн – загальна сума 3% річних від прострочених сум заборгованості та 1 760 543,44 грн – загальна сума втрат від інфляції, оскільки пунктом 2.7.2 Кредитного договору передбачено, що проценти за кредитом нараховуються до повного погашення заборгованості за цим договором.

ОЦІНКА СУДУ

За частиною першою статті 1048 ЦК України позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором <...>.

Частиною першою статті 1050 ЦК України передбачено, що якщо позичальник своєчасно не повернув суму позики, він зобов'язаний сплатити грошову суму відповідно до статті 625 цього Кодексу.

За змістом частини другої статті 625 ЦК України боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Тобто законодавство встановлює наслідки як надання можливості правомірно не сплачувати кредитору борг протягом певного часу в межах дії договору, так і наслідки прострочення грошового зобов'язання, коли боржник повинен сплатити гроші, але неправомірно не сплачує їх, тому підстави для застосування аналогії закону відсутні.

У постановах Великої Палати Верховного Суду уже неодноразово вказувалося на те, що цивільне законодавство передбачає як випадки, коли боржник правомірно користується наданими йому коштами та має право не сплачувати кредиторі свій борг протягом певного узгодженого часу, так і випадки, коли боржник повинен сплатити борг кредиторі, однак не сплачує коштів, користуючись ними протягом певного строку неправомірно.

Оскільки поведінка боржника не може бути одночасно правомірною та неправомірною, то регулятивна норма частини першої статті 1048 ЦК України і охоронна норма частини другої статті 625 цього Кодексу не можуть застосовуватись одночасно. Тому за період до прострочення боржника підлягають стягненню проценти від суми позики (кредиту) відповідно до умов договору та частини першої статті 1048 ЦК України як плата за надану позику (кредит), а за період після такого прострочення підлягають стягненню річні проценти відповідно до частини другої статті 625 ЦК України як грошова сума, яку боржник повинен передати кредиторі у разі порушення боржником зобов'язання, тобто як міра відповідальності за порушення грошового зобов'язання.

Така правова позиція щодо правильного застосування норм права підлягає врахуванню у справі про банкрутство в разі подання заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника як на стадії розпорядження майном боржника, так і на стадії ліквідаційної процедури, з урахуванням перебування в цей час боржника в особливому правовому становищі, зокрема і щодо дії мораторію на задоволення вимог конкурсних кредиторів.

Як встановлено судами у цій справі, згідно з пунктом 2.2 кредитного договору кредитної лінії ПАТ «Ощадбанк» надало кредит ПП «Спецзовнішкомплект» з остаточним терміном повернення не пізніше 6 жовтня 2015 року. Також рішенням Господарського суду Кіровоградської області від 10 травня 2016 року у справі № 912/1543/16 встановлено, що до настання зазначеної дати кредитор використав своє право вимагати дострокового повернення кредиту позичальником.

Отже, строк кредитування відповідача є таким, що закінчився, як і його право законно користуватися позиченими коштами, а тому вимога ПАТ «Ощадбанк» про визнання поточних грошових вимог, а саме процентів за користування кредитом за період з 5 квітня 2016 року по 15 березня 2018 року, обґрунтовано відхилено судами. Відповідно, не підлягають задоволенню і вимоги про визнання нараховань за цими процентами.

Водночас, у постанові від 13 грудня 2018 року у справі № 913/11/18 за позовом ПАТ «Ощадбанк» про стягнення процентів за кредитом, нарахованих поза межами строку кредитування на підставі частини першої статті 1048 ЦК України, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду вказав про те, що сторонами у пункті 2.7.2 кредитного договору з урахуванням принципу свободи договору (статей 6, 627 ЦК України) передбачено іншу домовленість, яка, на відміну від загального правила щомісячної виплати процентів лише у межах погодженого сторонами строку кредитування, встановленого абзацом другим частини

першої статті 1048 ЦК України, допускає нарахування банком процентів за користування кредитом по день повного погашення заборгованості.

Таким чином, за подібних правовідносин Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду дійшов протилежних висновків щодо можливості нарахування процентів за частиною першою статті 1048 ЦК України у випадку прострочення боржником, тобто неналежного виконання грошового зобов'язання.

Разом з тим Велика Палата Верховного Суду відзначає, що тлумачення умов укладеного сторонами справи договору щодо наслідків порушення відповідачем строків повернення позичених коштів має здійснюватися у системному взаємозв'язку з положеннями чинного законодавства, які регулюють загальні засади та умови настання цивільно-правової відповідальності, в тому числі за порушення грошового зобов'язання, враховуючи, що за пунктом 22 частини першої статті 92 Конституції України засади цивільно-правової відповідальності визначаються виключно законами України.

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду у постанові від 13 грудня 2018 року у справі № 913/11/18, щодо застосування норм права у подібних правовідносинах.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 лютого 2020 року у справі № 912/1120/16 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89083008>

3.2. Цивільна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від власного правового висновку щодо юрисдикції спорів за участю фермерського господарства, визначивши, що спори, пов'язані з наданням без проведення земельних торгів в оренду земельної ділянки існуючому фермерському господарству шляхом надання в оренду додаткової земельної ділянки для ведення фермерського господарства його засновнику і подальшого передання цієї ділянки у користування фермерського господарства, підлягають розгляду у порядку цивільного судочинства

12 травня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Приватного сільськогосподарського підприємства «Агрофірма «Світанок» до ОСОБА_1, Головного управління Держгеокадастру у Київській області, треті особи: приватний нотаріус Білоцерківського районного нотаріального округу Київської області Дерун Каріна Анатоліївна, Фермерське господарство «Ямбуренко», про визнання недійсними договорів оренди земельних ділянок за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 29 травня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Київської області від 07 грудня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами земельних торгів ПСП «Агрофірма «Світанок» набуло право оренди земельних ділянок площею 45,7155 га, площею 24,8915 га, площею 38,9965 га, що розташовані на території Сухоліської сільської ради Білоцерківського району Київської області.

25 березня 2016 року між ГУ Держземагентства та ПСП «Агрофірма «Світанок» укладені договори оренди вказаних земельних ділянок строком на 15 років, посвідчені приватним нотаріусом Васильківського районного нотаріального округу Бобковим О. В. та зареєстровані в реєстрі за № 210, № 212, № 214.

Після цього позивачу стало відомо, що 01 квітня 2015 року між ГУ Держземагентства та ОСОБА_1 були підписані договори оренди цих же земельних ділянок строком на 49 років. При цьому, процедура передачі ОСОБА_1 в оренду спірних земельних ділянок з метою ведення фермерського господарства, визначена статтею 7 Закону України «Про фермерське господарство», була порушена. У передбаченому законом порядку ОСОБА_1 не звертався до Білоцерківської районної державної адміністрації із заявою для отримання в оренду земельних ділянок державної власності, а у ГУ Держземагентства не було належних та законних підстав розпорядження спірними земельними ділянками державної власності шляхом їх надання в оренду ОСОБА_1 для ведення фермерського господарства та укладення з ним договорів оренди земельних ділянок.

Окрім цього, ОСОБА_1 як фізична особа отримав спірні землі в користування вже після створення ним фермерського господарства, у зв'язку із чим відповідно до положень законодавства земля для зайняття фермерською діяльністю вже не підлягала передачі в оренду безпосередньо фізичній особі, а могла лише бути надана фермерському господарству за результатами земельних торгів.

Враховуючи викладене, оспорювані договори оренди, підписані 01 квітня 2015 року між ГУ Держземагентства та ОСОБА_1, були укладені з порушенням вимог чинного законодавства, а факт їх укладення порушує права і законні інтереси ПСП «Агрофірма «Світанок» на орендне користування спірними земельними ділянками.

ОЦІНКА СУДУ

Аналіз вимог статті 8 Закону України «Про фермерське господарство» (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) статей 89, 91, 92 ЦК України та статті 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» (у редакціях, чинних на час виникнення спірних правовідносин) свідчить, що можливість реалізації громадянином права на створення фермерського господарства безпосередньо пов'язана з одержанням ним державного акта на право власності чи постійного користування на земельну ділянку або укладенням договору оренди земельної ділянки для ведення фермерського господарства, що є передумовою для державної реєстрації останнього. Натомість, відсутність такої реєстрації протягом розумного строку

є невиконанням умов закону для отримання земельної ділянки з метою ведення фермерського господарства.

Відповідно до положень частини першої статті 31 ЗК України та частини першої статті 12 Закону України «Про фермерське господарство» (у редакціях, чинних на час виникнення спірних правовідносин) землі фермерського господарства можуть складатися із: земельної ділянки, що належить на праві власності фермерському господарству як юридичній особі, земельних ділянок, що належать громадянам – членам фермерського господарства на праві приватної власності, земельної ділянки, що використовується фермерським господарством на умовах оренди.

На момент прийняття ГУ Держземагентства наказів від 23 грудня 2014 року та від 24 березня 2015 року і укладення відповідних договорів оренди земельних ділянок від 01 квітня 2015 року ОСОБА_1 вже було засноване ФГ «Ямбуренко», державна реєстрація якого відбулася 30 грудня 2008 року.

Але, отримавши зазначені земельні ділянки в оренду, ОСОБА_1 фактично передав їх у користування ФГ «Ямбуренко». Зазначене, у свою чергу, свідчить про спробу ОСОБА_1 отримати спірні земельні ділянки для розширення площ земельних ділянок, які використовуються ФГ «Ямбуренко» уникнувши при цьому процедури земельних торгів.

Із заявою про надання спірних земельних ділянок ФГ «Ямбуренко» на земельних торгах не зверталось, йому вони не виділялись та в установленому порядку не передавались.

Враховуючи викладене вбачається, що в цій справі спірні земельні ділянки були надані в оренду ОСОБА_1 як громадянину України на підставі договорів оренди землі від 01 квітня 2015 року, укладених між ГУ Держземагентства та ОСОБА_1.

Встановлено, що ОСОБА_1 наказом від 02 квітня 2015 року «Про зарахування орендованих земельних ділянок на баланс господарства» зарахував на баланс ФГ «Ямбуренко» орендовані земельні ділянки площею 24,8915 га, 38,9965 га та 45,7155 га для використання в господарській діяльності ФГ «Ямбуренко».

Однак ОСОБА_1 оспорювані земельні ділянки отримав із земель сільськогосподарського призначення державної власності в оренду для створення фермерського господарства та за встановлених обставин справи право користування зазначеними земельними ділянками не могло перейти до раніше створеного ОСОБА_1 фермерського господарства.

Відтак, ФГ «Ямбуренко» не могло набути прав користування та володіння спірними земельними ділянками від ОСОБА_1 як члена та керівника цього фермерського господарства.

Таким чином, з огляду на суб'єктний склад сторін, характер спірних правовідносин у цій справі спір підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, а тому суди попередніх інстанцій правильно дійшли висновку про необхідність розгляду справи в порядку цивільного судочинства.

Водночас у постанові Великої Палати Верховного Суду від 20 червня 2018 року у справі № 317/2520/15-ц (провадження № 14-157цс18) був сформульований висновок, що спори, пов'язані з наданням без проведення земельних торгів в оренду земельної ділянки існуючому фермерському господарству шляхом надання в оренду додаткової земельної ділянки для ведення фермерського господарства його засновнику і подальшого передання цієї ділянки у користування фермерського господарства, мають розглядатися за правилами господарського судочинства. Таким чином, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від даного висновку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 травня 2020 року у справі № 357/1180/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89252084>

Велика Палата Верховного Суду конкретизувала власний правовий висновок щодо права орендаря за первинним договором оренди земельної ділянки на захист свого права, визначивши, що якщо під час дії першого договору оренди земельної ділянки був укладений другий з іншим орендарем і право останнього зареєстроване, то суд може захистити право первинного орендаря тоді, коли на підставі відповідного судового рішення цей орендар зможе зареєструвати його право оренди у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Проте таку можливість первинний орендар матиме тільки тоді, коли на момент набрання судовим рішенням про задоволення відповідного позову законної сили цей орендар матиме чинне право оренди, зокрема, якщо не спливе строк оренди чи буде поновленим первинний договір оренди

1 квітня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Приватного підприємства «Міловське» (далі – позивач) до ОСОБА_1, ОСОБА_2, Товариства з обмеженою відповідальністю «Успіх Слобожанщини» (далі – товариство), Відділу з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань Балаклійської районної державної адміністрації (далі – відділ з питань державної реєстрації), третя особа, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, – Головне управління Держгеокадастру у Харківській області, про визнання недійсними договорів оренди та скасування рішень про державну реєстрацію права оренди за касаційною скаргою товариства (представник – адвокат Короткова Алла Олександрівна) на постанову Харківського апеляційного суду від 27 лютого 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 має на праві приватної власності на підставі свідоцтва про право на спадщину за законом від 7 лютого 2014 року земельну ділянку площею 4,1243 га з кадастровим номером 6320284000:03:000:0007 (далі – земельна ділянка-1).

Спадкодавець – ОСОБА_3 – за життя, 5 травня 2008 року, уклав із позивачем договір оренди цієї земельної ділянки строком на 10 років.

ОСОБА_2 має на праві приватної власності на підставі свідоцтва про право на спадщину за заповітом від 25 грудня 2015 року земельну ділянку площею 4,3441 га з кадастровим номером 6320284000:03:000:0004 (далі – земельна ділянка-2).

Спадкодавець – ОСОБА_4 – за життя, 5 травня 2008 року, уклала з позивачем договір оренди цієї земельної ділянки строком на 10 років.

ОСОБА_1 та ОСОБА_2 як нові власники земельних ділянок зазначених договорів оренди з позивачем (далі – первинні договори оренди) не розірвали, а 6 грудня 2017 року уклали оскаржені договори оренди з товариством. 14 грудня 2017 року право оренди товариства на земельну ділянку-1 та земельну ділянку-2 зареєстроване у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Позивач вважає, що оскаржені договори оренди є недійсними, як і здійснена на їх підставі державна реєстрація права оренди за товариством, оскільки не відповідають вимогам чинного законодавства та порушують права позивача.

ОЦІНКА СУДУ

Договір оренди землі набирає чинності після його державної реєстрації (стаття 18 Закону України «Про оренду землі» у редакції, чинній на час підписання первинних договорів оренди та їх державної реєстрації).

Речові права на нерухоме майно та їх обтяження, що виникли до 1 січня 2013 року, визнаються дійсними за наявності однієї з таких умов: 1) реєстрація таких прав була проведена відповідно до законодавства, що діяло на момент їх виникнення; 2) на момент виникнення таких прав діяло законодавство, що не передбачало їх обов'язкової реєстрації (частина третя статті 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»).

За вказаних приписів та встановлених обставин суди попередніх інстанцій дійшли правильних висновків про те, що 10-річний строк дії первинних договорів оренди розпочався з 6 травня 2008 року та сплинув 6 травня 2018 року, і що на момент укладення оскаржених договорів оренди – 6 грудня 2017 року – були чинними первинні договори оренди.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що позивач звернувся з позовом 19 квітня 2018 року, а на підтвердження обставини обізнаності про укладення оскаржених договорів оренди надав досліджені судами попередніх інстанцій інформаційні довідки з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно від 9 квітня 2018 року.

Суд апеляційної інстанції встановив, що до визначеного в оскаржених договорах оренди терміну, тобто до 5 лютого 2018 року, позивач не повідомив письмово орендодавців про намір продовжити строк дії первинних договорів оренди. Згідно з умовами останніх для реалізації переважного права на поновлення цих договорів на новий строк саме позивач мав проявити відповідний намір.

Звернувшись із позовом за два тижні до закінчення строку дії первинних договорів оренди та не реалізувавши переважне право на продовження строку їх

дії у передбачений ними строк, позивач заявив вимоги, які не могли забезпечити поновлення його права користування відповідними земельними ділянками.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що позивач звернувся до суду тоді, коли з огляду на встановлені процесуальним законом строки він завідомо не міг мати чинного права оренди земельних ділянок на момент набрання законної сили судовим рішенням про задоволення відповідного позову. Оскільки на час розгляду справи й ухвалення судом першої інстанції рішення від 27 листопада 2018 року строк дії первинних договорів оренди закінчився, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про відсутність у позивача права користування спірними земельними ділянками та внаслідок цього – про відмову у задоволенні позову.

Велика Палата Верховного Суду вже зазначала, що орендодавець зобов'язаний не вчиняти дій, які би перешкоджали орендареві користуватися орендованою земельною ділянкою (абзац четвертий частини другої статті 24 Закону України «Про оренду землі»); укладення договору оренди земельної ділянки під час дії іншого договору оренди цього ж об'єкта може перешкоджати первинному орендареві реалізувати його право користування відповідною ділянкою (див. постанови від 20 березня 2019 року у справі № 587/2110/16-ц, від 10 квітня 2019 року у справі № 587/2135/16-ц, від 2 жовтня 2019 року у справі № 587/2331/16-ц та від 15 січня 2020 року у справі № 587/2326/16-ц).

Разом з тим, у справі № 587/2135/16-ц суди першої й апеляційної інстанцій не з'ясували, чи вживав первинний орендар заходи з поновлення договору оренди землі на новий строк, а тому Велика Палата Верховного Суду відповідно до обставин справи № 610/1030/18 вважає за необхідне конкретизувати висловлений у постанові від 10 квітня 2019 року у справі № 587/2135/16-ц висновок стосовно права орендаря за первинним договором оренди на захист.

Відомості Державного реєстру речових прав на нерухоме майно вважаються правильними, доки не доведено протилежне (пункт 6.30 постанови від 2 липня 2019 року у справі № 48/340).

Добросовісна особа, яка придбаває нерухоме майно у власність або набуває інше речове право на нього, вправі покладатися на відомості про речові права інших осіб на нерухоме майно та їх обтяження (їх наявність або відсутність) з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (див. пункт 38 постанови Великої Палати Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 922/3537/17).

Якщо особа, якій належить право оренди земельної ділянки (первинний орендар) за законодавством, що було чинним до 1 січня 2013 року, після настання цієї дати не зареєструвала її право в у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, то укладення наступного договору оренди того ж майна під час дії первинного договору оренди може порушити відповідне право первинного орендаря у разі, коли на підставі наступного договору оренди відповідна земельна ділянка передана у користування наступному орендареві, а право останнього – зареєстроване у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Така

реєстрація унеможлиблює внесення запису до вказаного реєстру про право оренди тієї ж ділянки первинним орендарем.

У такому випадку суд може захистити право первинного орендаря тоді, коли на підставі відповідного судового рішення цей орендар зможе зареєструвати його право оренди у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Проте, означену можливість первинний орендар матиме тільки тоді, коли на момент набрання судовим рішенням про задоволення відповідного позову законної сили цей орендар матиме чинне право оренди, зокрема, якщо не спливе строк оренди чи буде поновленим первинний договір оренди. В іншому випадку в позові слід відмовити.

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду рішення суду апеляційної інстанції скасувала, а рішення суду першої інстанції залишила в силі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 1 квітня 2020 року у справі № 610/1030/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89252048>

4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

Спир про визнання протиправною бездіяльності Генеральної прокуратури України щодо належного розгляду адвокатських запитів про надання інформації та зобов'язання відповідача надати запитувану інформацію підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Інформація щодо переліку кримінальних проваджень, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення особою кримінальних правопорушень, може бути отримана адвокатом у порядку, визначеному Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Доступ учасників кримінального провадження, до яких належить, зокрема, адвокат, до інформації, створеної (одержаної) у ході досудового розслідування, забезпечується в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством

8 квітня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Генеральної прокуратури України (далі – ГПУ) на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 21 грудня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 11 березня 2019 року за позовом Пеліхоса Євгена Миколайовича до ГПУ про визнання бездіяльності протиправною й зобов'язання вчинити дії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до управління організаційного забезпечення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи ГПУ з адвокатським запитом від 12 березня 2018 року № 1203/1, у якому просив

надати відомості про те, чи провадиться ГПУ (структурними підрозділами, територіальними органами прокуратури) досудове розслідування у кримінальних провадженнях, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2, кримінальних правопорушень, та кримінальних провадженнях, у яких учасником (стороною) є ОСОБА_2, а якщо провадиться, то повідомити: повний перелік кримінальних проваджень та коли саме, за яким номером, щодо яких обставин та за якою кваліфікацією внесені відповідні відомості до ЄРДР; яким саме учасником (стороною) та яких саме кримінальних проваджень є ОСОБА_2, їх номер (номери); чи здійснювалося стосовно ОСОБА_2 повідомлення про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень і якщо здійснювалося, то коли, у яких кримінальних провадженнях та за якими статтями КК України.

ГПУ листом від 21 березня 2018 року № 14/2/1-34275-15 надала відповідь на вищевказаний адвокатський запит, у якій, посилаючись на абзац четвертий частини першої статті 24 Закону № 5076-VI, зазначила, що при виникненні необхідності в отриманні інформації чи документів у зв'язку з наданням правової допомоги сторонам чи учасникам кримінального провадження позивач має право звернутися у межах та спосіб, передбачених КПК України.

03 квітня 2018 року Пеліхос Є. М. повторно звернувся до відповідача з адвокатським запитом від 02 квітня 2018 року № 0204/1, у якому просив надати таку ж інформацію, як і в попередньо вказаному запиті.

ГПУ листом від 06 квітня 2018 року № 14/2/1-30385-14 надала відповідь на адвокатський запит позивача від 02 квітня 2018 року № 0204/1, аналогічну за змістом попередній відповіді.

Вважаючи протиправною бездіяльність ГПУ щодо належного розгляду адвокатських запитів про надання інформації, позивач звернувся до суду із позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо юрисдикції спору

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 13 Закону України від 13 січня 2011 року № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон № 2939-VI) розпорядниками інформації для цілей цього Закону визнаються суб'єкти владних повноважень – органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, органи влади Автономної Республіки Крим, інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов'язковими для виконання.

Отже, ГПУ як державний орган і суб'єкт владних повноважень є розпорядником такої інформації.

Розглядаючи запит адвоката про надання інформації про те, чи провадиться ГПУ (структурними підрозділами, територіальними органами прокуратури) досудове розслідування у кримінальних провадженнях, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2 кримінальних правопорушень, та кримінальних провадженнях, у яких учасником (стороною) є ОСОБА_2, ГПУ виступає представником влади, здійснює свої визначені законом повноваження і в порядку

їх реалізації вирішує питання, що впливають на права та обов'язки суб'єкта звернення.

Таким чином, пов'язані з розглядом відповідного запиту дії або бездіяльність ГПУ впливають зі здійснення публічно-владної управлінської функції. При цьому чинним законодавством не встановлено винятків, які б давали підстави для протилежного висновку щодо правової природи зазначених дій або бездіяльності, а тому спори за скаргами на них є публічно-правовими.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що суди першої та апеляційної інстанцій правильно застосували норми процесуального права та обґрунтовано дійшли висновку, що заявлені позивачем вимоги підлягають розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Щодо суті спору

Згідно із частиною другою статті 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, у яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Разом із цим, листами від 21 березня 2018 року № 14/2/1-34275-15, від 06 квітня 2018 року № 14/2/1-30385-14 ГПУ надала відповідь на вищевказаний адвокатський запит, у якій, посилаючись на абзац четвертий частини першої статті 24 Закону № 5076-VI, зазначила, що при виникненні необхідності в отриманні інформації чи документів у зв'язку з наданням правової допомоги сторонам чи учасникам кримінального провадження позивач має право звернутися у межах та спосіб, передбачених КПК України.

Таким чином, ГПУ не надала позивачу запитуваної ним інформації. При цьому з наданих відповідей не вбачається, що ГПУ стосовно ОСОБА_2 провадиться досудове розслідування у кримінальних провадженнях, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2 кримінальних правопорушень.

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає необґрунтованим посилання відповідача як на підставу для відмови в наданні позивачу запитуваної ним інформації на абзац четвертий частини першої статті 24 Закону № 5076-VI без зазначення про те, що ГПУ стосовно ОСОБА_2 провадиться досудове розслідування у кримінальних провадженнях, за якими до ЄРДР внесені відомості про вчинення ОСОБА_2 кримінальних правопорушень.

Щодо позовних вимог позивача про надання йому іншої запитуваної ним інформації Велика Палата Верховного Суду зазначає таке.

Частиною першою статті 8 Закону № 2939-VI визначено, що таємною інформацією є інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої статті 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну,

професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю.

У частині другій статті 214 КПК України, зокрема, передбачено, що досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР.

Таким чином, інформацією, яка містить таємницю досудового розслідування, є та, яку було створено або одержано відповідачем у кримінальному провадженні після внесення до ЄРДР відомостей про вчинення кримінального правопорушення. Доступ до такої інформації мають учасники кримінального провадження та інші особи.

Так, КПК України регламентує спеціальний порядок доступу (ознайомлення) учасників кримінального провадження з інформацією, створеною (одержаною) у ході досудового розслідування та судового провадження відповідної кримінальної справи. А тому доступ учасників кримінального провадження, до яких належить, зокрема, адвокат, до інформації, створеної (одержаної) у ході досудового розслідування, забезпечується в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством.

Інші особи, які не є учасниками кримінального провадження, можуть реалізувати своє право на отримання відповідної інформації за наявності підстав, передбачених частиною першою статті 222 КПК України.

Отже, інша частина запитованої інформації, яку просив надати позивач, є наслідком проведення досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні та містить таємницю досудового розслідування, отримати яку позивач як адвокат може виключно в порядку, визначеному КПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 квітня 2020 року у справі № 826/7244/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89180564>

Спір за позовом платника податків про стягнення з бюджету інфляційних та річних процентів, нарахованих на прострочену суму заборгованості бюджету з відшкодування ПДВ, підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства незалежно від того, чи поєднана така вимога з вимогою вирішити публічно-правовий спір, чи поєднана вона з вимогою про стягнення заборгованості бюджету з відшкодування ПДВ та чи розглянуті такі вимоги в іншій справі

7 квітня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби України у місті Києві на постанову Північного апеляційного господарського суду від 7 серпня 2019 року за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Аскоп-Україна» до 1) Головного управління Державної казначейської служби України у місті Києві, 2) Державної податкової інспекції у Дніпровському районі Головного управління Державної фіскальної служби у місті Києві, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – Головного

управління Державної фіскальної служби України у місті Києві, про стягнення грошових коштів, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Податкова декларація з ПДВ за вересень 2015 року була подана Товариством до податкового органу та отримана останнім 20 жовтня 2015 року, тобто в останній день граничного терміну подання/отримання такої декларації.

Податковий орган повинен був відповідно до статті 200 ПК України провести до 19 листопада 2015 року камеральну перевірку заявлених у ній даних та до 24 листопада 2015 року – подати до органу Державної казначейської служби України (далі – Казначейство) висновок із зазначенням суми ПДВ в розмірі 1 572 401,00 грн, що підлягає відшкодуванню з бюджету, а орган Казначейства – перерахувати такі кошти Товариству до 01 грудня 2015 року. Однак податковим органом камеральну перевірку не проведено, висновку до органу Казначейства не надано, що призвело до виникнення з 02 грудня 2015 року бюджетної заборгованості з відшкодування ПДВ перед позивачем.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 27 червня 2018 року у справі № 826/1962/16, що набрало законної сили відповідно до ухвали Шостого апеляційного адміністративного суду від 30 жовтня 2018 року, бюджетна заборгованість з відшкодування ПДВ в розмірі 1 572 401,00 грн стягнута з Державного бюджету України на користь Товариства.

У зв'язку з цим, на думку позивача, внаслідок прострочення відшкодування з Державного бюджету України суми ПДВ в розмірі 1 572 401,00 грн на його користь відповідно до норм чинного законодавства України підлягають стягненню з Державного бюджету України інфляційні нарахування та 3 % річних, які нараховані на суму заборгованості за період з 11 квітня 2016 року по 13 грудня 2018 року, внаслідок чого й утворилась заборгованість за вказаним правочином.

ОЦІНКА СУДУ

Пунктом 14.1.18. ст. 14 ПК України, передбачено, що бюджетне відшкодування – це відшкодування від'ємного значення ПДВ на підставі підтвердження правомірності сум бюджетного відшкодування ПДВ за результатами перевірки платника.

Відповідно до пункту 23 статті 200 ПК України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями суми податку, не відшкодовані платникам протягом визначеного цією статтею строку, вважаються заборгованістю бюджету з відшкодування ПДВ. На суму такої заборгованості нараховується пеня на рівні 120 відсотків облікової ставки Національного банку України (далі – НБУ), встановленої на момент виникнення пені, протягом строку її дії, включаючи день погашення.

У зв'язку із цим Товариство звернулося з позовом № 826/17030/18 про порушення строків відшкодування ПДВ у розмірі 1 572 401,00 грн за вересень 2015 року (декларація з ПДВ №9215171310) та одночасно просило стягнути з Державного бюджету України пеню в розмірі 879 443,88 грн за порушення строків відшкодування ПДВ з 02 грудня 2015 по 18 жовтня 2018 року.

Велика Палата Верховного Суду не погоджується з висновком господарського суду першої інстанції про те, що звернення позивача до Господарського суду міста Києва з позовною заявою про стягнення інфляційних нарахувань та суми 3% річних є видом відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень. За змістом статті 1192, частини другої статті 22 ЦК України відшкодування шкоди здійснюється лише за умови доведення розміру заподіяної шкоди. Натомість, відповідно до частини другої статті 625 ЦК України кредитор вправі вимагати сплати суми боргу з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також процентів річних від простроченої суми. Ці правила мають на меті компенсацію постраждалій стороні за рахунок правопорушника в певному заздалегідь визначеному розмірі (встановленому законом або договором) майнових втрат у спрощеному порівняно з відшкодуванням шкоди (зокрема, зі стягненням збитків) порядку. Така спрощеність полягає в тому, що кредитор (постраждала сторона) не повинен доводити розмір його втрат, на відміну від доведення розміру заподіяної шкоди (розміру збитків).

Отже, стягнення інфляційних і процентів річних, передбачених частиною другою статті 625 ЦК України, є способом компенсації майнових втрат кредитора, а не способом відшкодування шкоди. Таку ж природу має і неустойка. Зокрема, пеня на рівні 120 відсотків облікової ставки НБУ, що нараховується на суму заборгованості бюджету з відшкодування ПДВ відповідно до пункту 200.23 статті 200 ПК України, є способом компенсації майнових втрат кредитора, а не способом відшкодування шкоди.

Інфляційні та річні проценти нараховуються на суму простроченого основного зобов'язання. Тому зобов'язання зі сплати інфляційних та річних процентів є акцесорним, додатковим до основного, залежить від основного і поділяє його долю. Відповідно й вимога про сплату інфляційних та річних процентів є додатковою до основної вимогою.

У справі, що розглядається, вимога про сплату інфляційних та річних процентів є додатковою, а основною – вимога про сплату заборгованості бюджету з відшкодування ПДВ. При вирішенні спору про стягнення з бюджету інфляційних та річних процентів перед судом обов'язково постане питання про наявність заборгованості бюджету з відшкодування ПДВ, суму такої заборгованості, строк сплати такої заборгованості та тривалість прострочення, тобто питання, спір щодо яких підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства. Тому Велика Палата Верховного Суду вважає, що спір щодо вимоги про стягнення з бюджету інфляційних та річних процентів, нарахованих на прострочену суму заборгованості бюджету з відшкодування ПДВ, належить розглядати за правилами адміністративного судочинства незалежно від того, чи поєднана така вимога з однією з вимог, зазначених у пунктах 1–4 частини першої статті 5 КАС України, чи поєднана вона з вимогою про стягнення заборгованості бюджету з відшкодування ПДВ та чи розглянуті такі вимоги в іншій справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 7 квітня 2020 року у справі № 910/4590/19 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89252068>

Спир за позовом засудженої особи про визнання неправомірною бездіяльності прокурора під час здійснення ним нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства

15 квітня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 12 березня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Рівненської місцевої прокуратури (далі – Прокуратура) про визнання бездіяльності протиправною, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1, якого вироком Апеляційного суду м. Севастополя від 26 листопада 2001 року засуджено до довічного позбавлення волі, відбуває покарання у Державній установі «Городищенська виправна колонія (№ 96)».

19 липня 2018 року позивач звернувся до Прокуратури із заявою, у якій просив провести перевірку на відповідність нормам законодавства України вироку Апеляційного суду м. Севастополя від 26 листопада 2001 року, оскільки під час ознайомлення з матеріалами особової справи в Державній установі «Городищенська виправна колонія (№ 96)» він установив, що в справі наявна копія вироку, не підписана суддями, які постановили цей вирок. Також у зв'язку з незаконним утриманням у Державній установі «Городищенська виправна колонія (№ 96)», тобто без належно оформленої копії вироку, просив на підставі частини третьої статті 26 Закону № 1697-VII прийняти постанову про його негайне звільнення з місць позбавлення волі.

За наслідками розгляду вказаної заяви відповідач листом від 26 липня 2018 року № 33-170-18 повідомив ОСОБА_1 про відсутність підстав для вжиття заходів прокурорського реагування.

Вважаючи, що відповідачем допущена бездіяльність щодо неналежного розгляду його заяви, позивач звернувся до суду із цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно із частиною другою статті 26 Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру» прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян в органах та установах, шляхом проведення регулярних перевірок, а також у зв'язку з необхідністю належного реагування на відомості про можливі порушення законодавства, що містяться у скаргах, зверненнях чи будь-яких інших джерелах. У межах реалізації зазначеної функції прокурор має право залучати відповідних спеціалістів.

У статті 3 Закону України від 02 жовтня 1996 року № 393/96-ВР «Про звернення громадян» (далі – Закон № 393/96-ВР) визначено, що заява (клопотання) – це звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.

У заяві від 19 липня 2018 року ОСОБА_1 просив Прокуратуру провести перевірку на відповідність нормам законодавства України вироку Апеляційного суду м. Севастополя від 26 листопада 2001 року, що безпосередньо пов'язано зі здійсненням прокурором нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах.

Виключний перелік питань, які вирішуються судом кримінальної юрисдикції під час виконання вироків, визначений частиною першою статті 537 КПК України. Проте нормами вказаної статті КПК України не передбачено можливості оскарження засудженим до суду кримінальної юрисдикції рішень, дій чи бездіяльності прокурора за результатами здійснення ним нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах.

Беручи до уваги наведені правові норми в контексті вирішення питання юрисдикційної належності тих вимог, які ставить перед судом позивач, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що вказані вимоги в розумінні статті 3 Закону України № 393/96-ВР підпадають під дію цього Закону.

Отже, спір у цій справі про визнання неправомірною бездіяльності прокурора під час здійснення ним нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 квітня 2020 року у справі № 1740/2278/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89180636>

Спір щодо оскарження фізичною особою рішення Державної казначейської служби України про відмову виконати судове рішення у цивільній справі підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

5 травня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за скаргою ОСОБА_1 на бездіяльність Державної казначейської служби України за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська від 20 грудня 2018 року і постанову Дніпровського апеляційного суду від 14 травня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська від 20 березня 2013 року у цивільній справі № 200/7261/13-ц на користь ОСОБА_1

з державного бюджету стягнуті 20 000,00 грн в рахунок відшкодування моральної шкоди.

Копію цього рішення разом із заявою про його виконання було направлено до ДКС України. Листом ДКС України від 20 грудня 2017 року № 5-13/7866-21448 ОСОБА_1 повідомлений про неможливість виконання рішення суду, оскільки до заяви про виконання рішення суду не додано оригінал виконавчого листа.

Заявою від 04 січня 2018 року ОСОБА_1 повторно звернувся до ДКС України із вимогою про виконання рішення Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська від 20 березня 2013 року, однак листом від 08 лютого 2018 року № 5-13/1095-2475 йому було відмовлено у зв'язку із неможливістю виконання зазначеного рішення, оскільки заявником не додано до відповідної заяви оригінал виконавчого листа.

На момент звернення до суду із зазначеною скаргою, гроші ОСОБА_1 не виплачені, що призвело до порушення його прав.

ОЦІНКА СУДУ

За нормами статті 3 Закону України від 05 червня 2012 року № 4901-VI «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» (далі – Закон № 4901-VI) передбачено, що виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган, здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного державного органу відповідних призначень – за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду.

За правилами пункту 3 Порядку виконання рішень, рішення про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників виконуються на підставі виконавчих документів виключно органами ДКС України у порядку черговості надходження таких документів (про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів – з попереднім інформуванням Мінфіну, про стягнення коштів боржників – у межах відповідних бюджетних призначень, наданих бюджетних асигнувань (залишків коштів на рахунках підприємств, установ, організацій)).

За положеннями зазначеного Порядку виконання рішень, безспірне списання коштів за рішенням судів здійснюється з рахунків боржника у межах відкритих асигнувань, а в разі їх відсутності територіальний орган ДКС України надсилає боржнику вимогу, якою зобов'язує здійснити дії, спрямовані на виконання рішення суду та пошук відкритих асигнувань. У такому випадку орган ДКС України може заборонити боржнику здійснювати інші видатки, окрім захищених статей, передбачених БК України.

Аналіз наведеного законодавства в сукупності дає підстави для висновку, що ДКС України не є ані органом примусового виконання судових рішень, ані учасником, зокрема стороною виконавчого провадження і відповідно не здійснює заходів з примусового виконання рішень в порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження», а є встановленою Законом України «Про гарантії

держави щодо виконання судових рішень» особою здійснювати гарантоване державою забезпечення виконання рішень суду способом безспірного списання коштів з рахунку боржника (державного органу, державного підприємства або підприємства, примусова реалізація майна якого забороняється) у визначених Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» випадках та з урахуванням установлених ним особливостей за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду.

В свою чергу, згідно з положеннями частини першої статті 5 КАС України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

ОСОБА_1 звернувся до суду зі скаргою на рішення ДКС України, яка є суб'єктом владних повноважень отже, судами першої та апеляційної інстанцій правильно застосовані норми права та правильно визначено, що цей судовий спір має ознаки публічно-правового і підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 травня 2020 року у справі № 200/7261/13-ц можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89238388>

4.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства

Спір між фізичною особою, яка вважає себе учасником товариства з часткою у статутному капіталі товариства, і фізичною особою, яка на момент звернення з позовом до суду володіла цією часткою відповідно до даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про витребування цієї частки підлягає розгляду у порядку господарського судочинства

4 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Львівського апеляційного суду від 06 червня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – ОСОБА_3 про витребування майна з чужого незаконного володіння, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

7 лютого 1998 року рішенням зборів учасників ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ», оформленим протоколом № 1, затверджено статут товариства.

Відповідно до пункту 3.4 статуту учасниками товариства є: Регіональне відділення Фонду Державного майна України у Львівській області з часткою 15,5 % статутного фонду та 29 фізичних осіб з часткою 84,5 %.

30 червня 2007 року відбулися загальні збори учасників ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ», на яких було задоволено заяви 25 учасників товариства про їх

вихід й виключення із числа учасників товариства, відступлення належних їм часток ОСОБА_1 та прийняття останнього до числа учасників товариства, затвердження нової редакції статуту товариства та обрання ОСОБА_1 директором цього товариства. Указане рішення було оформлене протоколом № 2.

На цих же зборах було виключено ОСОБА_14 (із часткою 2,68 %) та ОСОБА_32 (із часткою 1,35 %) зі складу учасників ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ» у зв'язку зі смертю, а їх частки передано ОСОБА_1 і таким чином загальна частка останнього у статутному капіталі товариства становила 74,66 %.

05 травня 2008 року відбулися наступні загальні збори учасників ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ», на яких виключено з числа учасників товариства ОСОБА_9, частка якого становила 5,34 % та ОСОБА_24, частка якого становила 4,5 %, та їх частки вирішено передати ОСОБА_1, а також затверджено новий розподіл часток у статутному капіталі, відповідно до якого частка Регіонального відділення Фонду Державного майна України у Львівській області становить 15,5 % статутного капіталу, а частка ОСОБА_1 – 84,5 %.

06 червня 2008 року 25 учасників товариства скликали позачергові загальні збори учасників ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ», на яких оголосили недійсними подані ними на загальних зборах учасників товариства 30 червня 2007 року заяви про вихід з товариства та відступлення часток ОСОБА_1; скасували рішення зборів учасників товариства від 30 червня 2007 року та від 05 травня 2008 року, звільнили ОСОБА_1 з посади директора товариства.

Указане рішення загальних зборів учасників ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ» від 06 червня 2008 року у подальшому визнано недійсним рішенням суду, однак до ухвалення таких рішень у справі, 06 червня 2008 року 26 учасників за нотаріально посвідченими договорами купівлі-продажу часток у товаристві передали свої частки у загальному розмірі 75,97 % у статутному капіталі ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ» ОСОБА_3, а той у свою чергу передав їх ОСОБА_2.

Відтак, ОСОБА_1 залишився учасником товариства з часткою 84,5 % та директором вказаного товариства.

На обґрунтування позову ОСОБА_1 зазначав, що його частка у статутному капіталі ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ» у розмірі 75,97 %, що у грошовому еквіваленті складає 566 699 грн, незаконно вибула з його володіння всупереч його волі, внаслідок її відчуження спочатку 25 колишніми учасниками товариства (які не мали права її відчужувати і це встановлено за рішеннями судів) ОСОБА_3, а в подальшому ОСОБА_3 – ОСОБА_2 за договором дарування від 01 березня 2017 року, з огляду на це, просив про її витребування у останнього.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом спору в цій справі є витребування із чужого незаконного володіння відповідача (фізичної особи) частки у статутному капіталі ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ».

Спір у цій справі виник у зв'язку з тим, що, на думку позивача, частка у статутному капіталі ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ» у розмірі 75,97 %,

що у грошовому еквіваленті складає 566 699 грн, незаконно вибула з його володіння. Тобто позивач вважає порушеним своє право, яке пов'язане з позбавленням володіння через ланцюг передач частки, а інтерес позивача полягає в поверненні її з чужого незаконного володіння. Належним способом захисту такого права й інтересу є вимога про витребування майна з чужого незаконного володіння, і така вимога позивачем була пред'явлена.

Стаття 1 ГПК України у редакції, чинній на час відкриття провадження у справі, обмежувала участь фізичних осіб у господарському судочинстві окремими категоріями спорів.

За змістом статті 12 цього ж Кодексу господарським судам були підвідомчі справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, зокрема у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням такої особи.

Корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами (частина перша статті 167 ГК України).

У цій справі спір виник між фізичною особою, яка вважає себе учасником ТОВ «Львівський автоцентр КАМАЗ» з часткою у статутному капіталі товариства у розмірі 75,97 %, і фізичною особою, яка на момент звернення з позовом до суду володіла цією часткою відповідно до даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Вирішення такого спору впливає на можливість особи здійснювати свої корпоративні права, що засвідчуються спірною часткою, впливає на склад учасників товариства, а тому спір є корпоративним.

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що цей спір відповідно до приписів чинного на час відкриття провадження у справі процесуального законодавства підлягає вирішенню в порядку господарського судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 березня 2020 року у справі № 442/5130/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89083214>

Наявність трудових відносин між власником (учасником, акціонером) юридичної особи та посадовою особою цієї юридичної особи не впливає на визначення юрисдикції спорів за позовом власника (учасника, акціонера) до такої посадової особи щодо відшкодування збитків, завданих юридичній особі діями або бездіяльністю посадової особи, поданим власником (учасником, акціонером)

в інтересах юридичної особи. Такі спори підлягають розгляду у порядку господарського судочинства.

Власник (учасник, акціонер) юридичної особи є представником юридичної особи у такому спорі відповідно до норми закону (законне представництво), і для такого представництва йому не потрібні інші правові підстави (договір чи довіреність)

14 квітня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Акціонерного товариства «Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз» в інтересах юридичної особи – Дочірнього підприємства «Чорноморнафтогазінвест» Публічного акціонерного товариства «Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз» до директора Дочірнього підприємства «Чорноморнафтогазінвест» Публічного акціонерного товариства «Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз» ОСОБА_1, повноваження якого припинені, про стягнення 235 752,05 грн збитків, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ДП «Чорноморнафтогазінвест» було створене 18 листопада 2009 року рішенням загальних зборів АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз». На підставі наказу ПАТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» № 255-к від 10 жовтня 2012 року ОСОБА_1 за сумісництвом був призначений на посаду директора ДП «Чорноморнафтогазінвест» з 01 жовтня 2012 року. З ним був укладений трудовий договір від 01 жовтня 2012 року.

Відповідно до наказу ПАТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» № 230-к від 15 вересня 2011 року ОСОБА_1 за основним місцем роботи займав посаду заступника начальника відділу зовнішніх зв'язків апарату управління, а на підставі наказу № 35-к від 08 вересня 2014 року ПАТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» ОСОБА_1 переведено з посади заступника начальника відділу зовнішніх зв'язків апарату управління на посаду радника голови правління відділу економіки та фінансів апарату управління ПАТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз».

Протягом 2016–2018 років посадові обов'язки головного бухгалтера ДП «Чорноморнафтогазінвест» виконував ОСОБА_2 за сумісництвом, тоді як основним місцем його роботи була посада головного бухгалтера ПАТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз».

На підставі службового розслідування, проведеного відповідно до положень підпункту 9.6.1 Статуту ДП «Чорноморнафтогазінвест» у 2018 році, було встановлено факти незаконного нарахування та виплати заробітної плати за період 2016–2018 років: ОСОБА_1 в розмірі 134 415 грн та ОСОБА_2 в розмірі 101 337,05 грн, разом 235 752,02 грн.

АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» звернулося з позовом про стягнення збитків, завданих незаконним нарахуванням заробітної плати ОСОБА_1 як директором ДП «Чорноморнафтогазінвест».

АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» звернулося до суду не від власного імені (як роботодавець ОСОБА_1 та ОСОБА_2), а від імені та в інтересах ДП

«Чорноморнафтогазінвест» як власник цього підприємства, оскільки воно не має можливості звернутися самостійно через відсутність коштів, персоналу, арешт рахунків, що унеможлиблює захист інтересів у суді, в тому числі сплату судового збору та здійснення витрат на правничу допомогу

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини першої статті 54 ГПК України власник (учасник, акціонер) юридичної особи, якому належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства (крім привілейованих акцій), або частка у власності юридичної особи якого становить 10 і більше відсотків, може подати в інтересах такої юридичної особи позов про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою.

АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» володіє 100 % статутного капіталу ДП, що становить 1 667 200 грн, тобто є єдиним учасником цього підприємства.

ОСОБА_1 був директором ДП «Чорноморнафтогазінвест», призначеним наказом ПАТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» № 255-к. З ОСОБА_1 відповідно до статті 65 ГК України учасником (уповноваженим ним органом) був укладений трудовий договір від 01 жовтня 2012 року. Тобто ОСОБА_1 був керівником, посадовою особою ДП «Чорноморнафтогазінвест», повноваження якої на момент звернення до суду припинені.

Таким чином, правовідносини, які виникли між ДП «Чорноморнафтогазінвест» та ОСОБА_1 щодо відшкодування збитків, завданих безпідставною виплатою заробітної плати, стосуються дій відповідача під час здійснення ним своїх повноважень саме як посадової особи – директора підприємства.

Суди дійшли висновку про те, що спір виник із трудових відносин, посилаючись на те, що позивачем надано трудові договори, накази, табелі обліку робочого часу, оборотно-сальдові відомості нарахування заробітної плати та ін. Втім, суди не звернули уваги на те, що надані позивачем документи стосувалися двох різних юридичних осіб – АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» та ДП «Чорноморнафтогазінвест» і були надані як докази завданих ДП «Чорноморнафтогазінвест» збитків.

Суди не звернули також уваги на те, що АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз», діючи в інтересах ДП «Чорноморнафтогазінвест» як його учасник, звертається до ОСОБА_1 як до керівника підприємства з вимогами про стягнення збитків, а не як роботодавець з позовом до працівника про стягнення безпідставно набутої заробітної плати.

На думку Великої Палати Верховного Суду, те, що директор, крім трудових відносин з дочірнім підприємством, також мав трудові відносини з власником (засновником) цього підприємства, який звертається з позовом в інтересах цього підприємства до директора про стягнення збитків, не впливає на визначення юрисдикції спору. Такий спір є господарським і має розглядатися господарським судом відповідно до пункту 12 частини першої статті 20, частини першою статті 54 ГПК України.

Згідно із частиною другою статті 54 ГПК України зазначена юридична особа набуває статусу позивача, але не вправі здійснювати свої процесуальні права та обов'язки без згоди власника (учасника, акціонера), який подав позов. Посадова особа, до якої пред'явлений позов, не вправі представляти юридичну особу та призначати іншу особу для представництва юридичної особи в даній справі. Таким чином, власник (учасник, акціонер) юридичної особи є представником юридичної особи у такому спорі відповідно до норми закону (законне представництво) і для такого представництва йому не потрібні інші правові підстави (договір чи довіреність).

Ураховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що касаційна скарга АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» підлягає задоволенню, а судові рішення судів попередніх інстанцій – скасуванню з направленням справи до місцевого господарського суду для вирішення питання щодо відкриття провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 квітня 2020 року у справі № 910/12217/19 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88815574>

4.3. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства

Спир щодо оскарження правомірності наказу директора навчального закладу про відрахування учня підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

8 квітня 2020 року Велика Палата Верховного суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 в інтересах неповнолітньої ОСОБА_2 до Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької про визнання протиправним і скасування наказу за касаційною скаргою ОСОБА_1 в інтересах неповнолітньої ОСОБА_2 на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 07 травня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_2 навчалась у Львівській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті ім. С. Крушельницької.

Рішенням педагогічної ради вчителів Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької (протокол від 15 червня 2018 року № 5) постановлено випустити зі школи та вручити свідоцтво про базову середню освіту ОСОБА_2, учениці 9-А класу.

Згідно із пунктами 1, 3 наказу директора Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької від 21 червня 2018 року № 61 «Про випуск та переведення учнів 9-х класів» випущено зі школи та вручено свідоцтво про базову середню освіту, зокрема учениці 9-А класу ОСОБА_2, та одночасно відраховано з числа учнів, що не пройшли конкурс, зокрема ОСОБА_2.

Вважаючи оскаржуваний наказ у частині відрахування ОСОБА_2 з числа учнів, що не пройшли конкурс, протиправним, ОСОБА_1 в інтересах неповнолітньої дочки звернувся до суду з позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Спир у цій справі виник щодо правомірності прийняття Львівською середньою спеціалізованою музичною школою-інтернатом ім. С. Крушельницької наказу про відрахування з числа учнів ОСОБА_2.

За своєю природою відносини, які склалися між сторонами, пов'язані з наданням освітніх послуг.

Як вже зазначалось вище, необхідною ознакою суб'єкта владних повноважень є здійснення ним публічно-владних управлінських функцій у тих правовідносинах, у яких виник спір.

Пунктом 1.1 Статуту Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької (далі – Статут) встановлено, що школа є загальноосвітнім навчальним закладом державної форми власності підпорядкованим Міністерству культури і туризму України та фінансується за рахунок коштів державного бюджету.

Відповідно до пункту 2.1 Статуту головною метою школи є забезпечення реалізації права громадян на здобуття повної загальної середньої освіти та підготовка учнів до вступу у вищі музичні навчальні заклади.

Так, відповідач у справі – Львівська середня спеціалізована музична школа-інтернат ім. С. Крушельницької не є суб'єктом владних повноважень у розумінні положень КАС України та не виконує окремих владних управлінських функцій або делегованих повноважень під час винесення оскаржуваного наказу в частині відрахування ОСОБА_2 з числа учнів, що не пройшли конкурс.

Статтями 15, 16 ЦК України передбачено, що кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу.

Виходячи із змісту позовних вимог позивач прагне захистити цивільні права своєї неповнолітньої доньки.

Заявлені позовні вимоги не стосуються захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єкта владних повноважень.

Оскільки спір у цій справі стосується приватноправових відносин – захист прав позивача та його неповнолітньої доньки, в інтересах якої ним пред'явлений позов, має здійснюватися у порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 квітня 2020 року у справі № 463/6961/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88952206>

5. Вимоги, які не підлягають розгляду в судовому порядку

Спир за позовом суб'єкта господарювання щодо оскарження рекомендацій Антимонопольного комітету України, пов'язаних із розглядом справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, не підлягає судовому розгляду

6 травня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» до Антимонопольного комітету України про скасування рекомендацій за касаційною скаргою Антимонопольного комітету України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 16 лютого 2018 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 05 червня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ДП «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» здійснює господарську діяльність у сфері обслуговування авіаційних перевезень <...>.

Господарські взаємовідносини між ДП «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» та його контрагентами здійснюються шляхом укладання договорів на аеропортове, наземне обслуговування, обслуговування вантажів в аеропорту, оренди нежитлових приміщень, тощо.

Антимонопольним комітетом України проводилось дослідження питання відповідності вимогам законодавства про захист економічної конкуренції чинному порядку отримання дозволу на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та, відповідно, доступу на ринок безмитної торгівлі; постачання товарів на повітряні, водні або залізничні транспортні засоби комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси, а також щодо інших проблемних питань, з якими стикаються суб'єкти господарювання, що мають намір здійснювати діяльність в аеропортах та автомобільних і пішохідних пунктах пропуску через державний кордон <...>.

За результатом розгляду наданих ДП «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» матеріалів, Антимонопольний комітет України встановив, що у період 2014–2016 років позивач уклав 37 попередніх договорів оренди із суб'єктами господарювання без проведення конкурсного відбору. Згідно з доводами відповідача, попередні договори оренди мають ознаки звичайного договору оренди, тому майно мало бути передане шляхом проведення конкурсу відповідно до процедури, встановленої Законом України від 10 квітня 1992 року № 2269-XII «Про оренду державного та комунального майна».

Антимонопольний комітет України дійшов висновку, що дії ДП «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» з передачі в оренду та/або користування приміщення аеропорту поза конкурсними процедурами можуть свідчити про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

У зв'язку із цим 16 березня 2017 року Антимонопольний комітет України прийняв рекомендації № 9-рк «Про вжиття заходів, спрямованих на розвиток конкуренції», якими ДП «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» рекомендовано припинити дії, що можуть призвести до порушення законодавства про захист економічної конкуренції, які полягають у передачі в оренду та/або користуванні приміщень аеропорту поза конкурсними процедурами.

Вважаючи рекомендації Антимонопольного комітету України від 16 березня 2017 року № 9-рк протиправними, позивач звернувся до суду із позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до приписів частин першої та другої статті 60 Закону № 2210-III заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів Антимонопольного комітету України повністю або частково до господарського суду у двомісячний строк з дня одержання рішення. Рішення Антимонопольного комітету України, адміністративної колегії Антимонопольного комітету України та державного уповноваженого Антимонопольного комітету України оскаржуються до господарського суду міста Києва. Рішення адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України оскаржуються до господарських судів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

Аналіз наведених норм свідчить про те, що вирішення спорів, предметом яких є оскарження рішень Антимонопольного комітету України та його органів, належить до компетенції господарських судів.

Водночас, як свідчать матеріали справи, предметом спору у цій справі є оскарження рекомендацій Антимонопольного комітету України, пов'язаних з розглядом справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Згідно зі статтею 46 Закону № 2210-III органи Антимонопольного комітету України мають право надавати рекомендації, зокрема, суб'єктам господарювання стосовно припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, а в разі, якщо порушення припинено, – щодо вжиття заходів для усунення наслідків цих порушень. Рекомендації надаються у формі листа. Рекомендації органів Антимонопольного комітету України підлягають обов'язковому розгляду органами чи особами, яким вони надані <...>. За умови виконання положень рекомендацій у разі, якщо порушення не призвело до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції, не завдало значних збитків окремим особам чи суспільству та вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушення, провадження у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції не розпочинається, а розпочате провадження закривається.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що обов'язковою умовою визнання акта недійсним є порушення у зв'язку з прийняттям відповідного акта прав та охоронюваних законом інтересів підприємства чи організації – позивача

у справі. При цьому саме собою здійснення розгляду органом Антимонопольного комітету України справи з приводу наявності в діях підприємства ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції не порушує права та охоронювані законом інтереси такого підприємства.

Так само і надання органом Антимонопольного комітету України відповідних рекомендацій у процесі розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів позивача, оскільки самі по собі такі рекомендації не створюють жодних правових наслідків. Судовому оскарженню підлягають рішення органів Антимонопольного комітету України, прийняті за наслідками розгляду таких рекомендацій.

Наведене свідчить, що рекомендації органів Антимонопольного комітету України, не підлягають судовому оскарженню, у тому числі до судів господарської юрисдикції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 6 травня 2020 року у справі № 826/6968/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89238390>

Питання конфіскації предметів, що були безпосереднім об'єктом правопорушення у справі про адміністративне правопорушення (порушення митних правил), має вирішуватися в межах адміністративно-деліктної відповідальності за адміністративний проступок і не може окремо вирішуватися за правилами адміністративного судочинства в порядку, встановленому КАС України

18 квітня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу першогозаступника прокурора Миколаївської області (далі – Прокурор) в інтересах держави в особі Миколаївської митниці Державної фіскальної служби України (далі – Миколаївська митниця ДФС) на ухвалу Миколаївського окружного адміністративного суду від 04 березня 2019 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 16 травня 2019 року у справі за позовом Прокурора в інтересах держави в особі Миколаївської митниці ДФС до ОСОБА_1 про вилучення в дохід держави алкогольної продукції без марок акцизного податку, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

13 лютого 2018 року посадова особа Миколаївської митниці ДФС склала протокол № 0031/50400/18 про вчинення ОСОБА_1 адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 484 МК України (зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю), а виявлені працівниками Миколаївської митниці ДФС алкогольні напої іноземного виробництва без наявності марок акцизного податку встановленого зразка були описані та тимчасово вилучені.

Апеляційний суд Миколаївської області постановою від 29 серпня 2018 року у справі № 490/3164/18 (провадження № 33/784/381/18) визнав ОСОБА_1 винним

у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 484 МК України та закриття провадження у справі на підставі пункту 7 частини першої статті 247 КУпАП (за закінченням на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу). Питання щодо вилучення алкогольних напоїв цей суд не вирішив.

На думку позивача, Миколаївська митниця ДФС неналежним чином здійснювала свої повноваження, що зумовило звернення Прокурора до суду.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно зі статтею 461 МК України конфіскація є одним з видів адміністративного стягнення за порушення митних правил.

На підставі частини першої статті 487 цього Кодексу провадження у справах про порушення митних правил здійснюється відповідно до цього Кодексу, а в частині, що не регулюється ним, – відповідно до законодавства України про адміністративні правопорушення.

Відповідно до частини шостої статті 283 КУпАП постанова по справі про адміністративне правопорушення повинна містити вирішення питання про вилучені речі і документи, а також вказівку про порядок і строк її оскарження.

За частиною першою статті 265 КУпАП речі і документи, що є <...> безпосереднім об'єктом правопорушення, <...>, вилучаються посадовими особами <...>. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей – реалізують. <...>. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими.

Згідно з пунктом 228.3 статті 228 ПК України у разі виявлення фактів ввезення на митну територію України, зберігання, транспортування та продажу на митній території України алкогольних напоїв і тютюнових виробів без наявності марок акцизного податку встановленого зразка, контролюючі органи, зазначені у пункті 228.2 цієї статті, вилучають такі товари з вільного обігу та подають відповідні матеріали до суду для винесення постанови про їх вилучення в дохід держави (конфіскацію).

Санкція статті 484 МК України передбачає за зберігання, перевезення, придбання чи використання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, – накладення штрафу в розмірі 100 відсотків вартості цих товарів, транспортних засобів або їх конфіскацію.

Системний аналіз окремих положень МК України, КУпАП, КАС України, ПК України та інших джерел права, які унормовують питання вирішення тимчасово вилучених речей (товарів), що стали безпосереднім об'єктом правопорушення, дає підстави стверджувати, що ці питання мають вирішуватися в межах

адміністративно-деліктної відповідальності за адміністративний проступок. У зв'язку з порушенням норм матеріального права, які забороняють вчиняти низку дій, приміром, передбачених статтею 484 МК України, виникають адміністративно-деліктні правовідносини, пов'язані з порушенням норм матеріального права, що зумовлюють застосування вторинних процесуальних норм права, які регламентують здійснення провадження про адміністративні правопорушення, всередині якого, серед іншого, суддя (суд), який розглядає справу повинен вирішити питання долі тимчасово вилучених речей товарів – або конфіскувати, коли для цього є підстави, або повернути їх власникові (володільцеві) у разі визнання особи невинною у вчиненні правопорушення, або ухвалити рішення про знищення, якщо ці речі не можуть перебувати в цивільному обороті.

У сенсі сказаного треба додати, що від того, що суддя чи суд, який розглядав справу про адміністративне правопорушення (порушення митних правил), визнав/не визнав особу винною у скоєнні адміністративного проступку, чи постановив рішення про закриття провадження у справі з nereабілітуючих підстав, однак в межах цього провадження не вирішив питання тимчасово вилучених речей (товарів), не змінює сутнісну, правову природу правовідносин, які виникли внаслідок вчинення суб'єктом правопорушення адміністративного проступку; вони не перестають бути адміністративно-деліктними. Із наведеного правового визначення випливає також, що несвоєчасне вирішення питання тимчасово вилучених речей не змінює, не перетворює адміністративно-деліктні на адміністративні відносини, на які поширюється правила адміністративного судочинства, що мають інше завдання, мету та призначені забезпечити справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (частина перша статті 2 КАС України).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 квітня 2020 року у справі № 400/548/19 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89251571>

6. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду

Виходячи з принципів розумності, справедливості та пропорційності суд за певних умов може зменшити розмір як неустойки, штрафу, так і процентів річних за час затримки розрахунку відповідно до статті 625 ЦК України, оскільки всі вони спрямовані на відновлення майнової сфери боржника

18 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Хімагромаркетинг» (далі – ТОВ «Хімагромаркетинг») на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 8 січня 2019 року та рішення Господарського суду Вінницької області від 24 вересня 2018 року у справі за позовом ТОВ

«Хімагромаркетинг» до Приватного підприємства «Ольвія» (далі – ПП «Ольвія») про стягнення 316 141,12 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 червня 2017 року сторони спору уклали договір поставки № АП-02-0110, відповідно до умов пункту 1.1 якого продавець (позивач) зобов'язався передати у власність, а покупець (відповідач) зобов'язався прийняти й оплатити засоби захисту рослин (товар) <...>.

Суд установив, що у пункті 5.2 договору сторони визначили, що: відповідач відповідає за несвоечасну оплату товару (порушення розділу 2 цього договору) й сплачує пеню в розмірі подвійної облікової ставки Національного банку України від суми заборгованості за кожний день прострочення платежу; при розрахунку пені застосовується ставка Національного банку України, що діє в період нарахування пені.

Пунктом 5.4 договору узгоджено, що у випадку прострочення виконання зобов'язань, передбачених розділом 2 цього договору, більше ніж на 10 (десять) днів винна сторона додатково сплачує іншій стороні за цим договором штраф у розмірі п'ятнадцяти відсотків від ціни договору.

У пункті 5.5 договору сторони дійшли згоди щодо зміни розміру процентної ставки, передбаченої частиною другою статті 625 ЦК України, і встановили її в розмірі сорока відсотків річних від несплаченої загальної вартості товару протягом 90 календарних днів з дати, коли товар повинен бути сплачений покупцем та дев'яносто шести відсотків річних від несплаченої ціни товару до дня повної оплати з дати закінчення дев'яноста календарних днів <...>.

Суди встановили, що на виконання умов договору позивач поставив відповідачу товар (засоби захисту рослин) на загальну суму 205 538,92 грн, що підтверджено видатковими накладними, підписаними та скріпленими печатками сторін. До подачі позовної заяви до суду відповідач за поставлений товар розрахувався частково в сумі 107 157 грн.

У зв'язку з невиконанням відповідачем зобов'язання щодо повної оплати товару за договором позивач звернувся до суду за захистом порушеного права шляхом стягнення заборгованості з урахуванням стягнення суми пені, процентів річних та штрафу.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив частково: стягнув з ПП «Ольвія» 40 306,19 грн пені, 30 830,83 грн штрафу, 1067,06 грн відшкодування витрат зі сплати судового збору; у стягненні 25 864,32 грн боргу, 110 887,30 грн відсотків річних, 5990,90 грн пені – відмовив; провадження у справі в частині стягнення 98 381,92 грн боргу закрити у зв'язку з відсутністю предмета спору в цій частині вимог.

Звертаючись із касаційною скаргою, позивач зазначив, що оскаржує рішення судів попередніх інстанцій лише в частині відмови у задоволенні позовних вимог щодо стягнення відсотків річних.

ОЦІНКА СУДУ

За частинами першою та другою статті 217 ГК України господарськими санкціями визнаються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки. У сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції.

Господарські санкції, що встановлюються відповідно до договору чи закону за несвоєчасне виконання зобов'язання, спрямовані передусім на компенсацію кредитором майнових втрат, яких він зазнає внаслідок несвоєчасного здійснення з ним розрахунку з боку боржника. Такі санкції не можуть розглядатися кредитором як спосіб отримання доходів, що є більш вигідним порівняно з надходженнями від належно виконаних господарських зобов'язань.

Якщо відповідальність боржника перед кредитором за неналежне виконання обов'язку щодо своєчасного розрахунку не обмежена жодними межами, а залежить виключно від встановлених договором процентів (штрафу, пені, річних відсотків), то за певних обставин обсяг відповідальності може бути нерозумним з огляду на його непропорційність наслідкам правопорушення. Він може бути несправедливим щодо боржника, а також щодо третіх осіб, оскільки майновий тягар відповідних виплат може унеможливити виконання боржником певних зобов'язань, зокрема з виплати заробітної плати своїм працівникам та іншим кредиторам, тобто цей тягар може бути невиправдано обтяжливим чи навіть непосильним. У таких випадках невизнання за судом права на зменшення розміру відповідальності може призводити до явно нерозумних і несправедливих наслідків. Тобто має бути дотриманий розумний баланс між інтересами боржника та кредитора.

Відповідно до встановлених судами обставин справи, за змістом пункту 5.5 укладеного сторонами договору, положень статті 611 та частини третьої статті 692, статті 625 ЦК України, яка регулює відповідальність за порушення грошового зобов'язання, стягувана позивачем з відповідача сума річних у визначеному за договором розмірі від несплаченої загальної вартості товару є відповідальністю сторони господарського договору за допущене нею правопорушення у сфері господарювання.

Відповідно до частини першої статті 233 ГК України у разі якщо належні до сплати штрафні санкції надмірно великі порівняно із збитками кредитора, суд має право зменшити розмір санкцій. При цьому повинно бути взято до уваги: ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, але й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу.

З огляду на наведені мотиви про компенсаційний характер заходів відповідальності у цивільному праві Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що, виходячи з принципів розумності, справедливості та пропорційності, суд за певних умов може зменшити розмір як неустойки, штрафу, так і процентів

річних за час затримки розрахунку відповідно до статті 625 ЦК України, оскільки всі вони спрямовані на відновлення майнової сфери боржника. Отже, з урахуванням конкретних обставин справи, які мають юридичне значення, та, зокрема, зазначених вище критеріїв, суд може зменшити загальний розмір відсотків річних як відповідальності за час прострочення грошового зобов'язання.

Щодо суми заборгованості за договором поставки, яка станом на момент звернення з позовом (20 липня 2018 року) складала 98 381,92 грн, сплаченої відповідачем у повному обсязі після відкриття провадження у справі, позивач нарахував 40 306,19 грн пені, 30 830,83 грн штрафу, 110 887,30 грн відсотків річних, що разом складає 182 024,32 грн, перевищуючи майже в два рази суму прострочення.

З огляду на очевидну неспівмірність заявлених до стягнення сум санкцій у вигляді штрафу, пені і процентів річних, враховуючи, що не є справедливим, коли наслідки невиконання боржником зобов'язання вочевидь більш вигідні для кредитора, ніж належне виконання такого зобов'язання, Велика Палата Верховного Суду вважає справедливим, пропорційним і таким, що відповідатиме обставинам цієї справи, які мають юридичне значення, та наведеним вище критеріям, обмежити розмір санкцій сумами штрафу і пені, які вже присуджені до стягнення судами попередніх інстанцій, та відмовити у їх стягненні з цих підстав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі № 902/417/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88952210>

Виконавець не наділений правом накладення арешту на право оренди земельної ділянки боржника-орендаря, яке як майнове право є відмінним від майна (коштів) об'єктом цивільних прав та має обмежену оборотоздатність для боржника-орендаря

18 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «Седна-Агро» (далі – ТОВ «Седна-Агро») та приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області Сивокозова Олександра Миколайовича на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 11 червня 2019 року та ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 3 вітня 2019 року про розгляд скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «Сільськогосподарська фірма «Агростар» (далі – ТОВ «СФ «Агростар») на дії приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області Сивокозова О. М. у справі за позовом ТОВ «Седна-Агро» до ТОВ «СФ «Агростар» про стягнення заборгованості та штрафних санкцій за договором поставки, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарського суду Дніпропетровської області від 21 червня 2018 року у справі № 904/968/18, залишеним без змін постановою Центрального

апеляційного господарського суду, позов ТОВ «Седна-Агро» до ТОВ «СФ «Агростар» про стягнення заборгованості задоволено повністю.

24 липня 2018 року на виконання вказаного судового рішення Господарським судом Дніпропетровської області видано наказ.

Постановою від 3 серпня 2018 року приватний виконавець Сивокозов О. М. відкрив виконавче провадження № 56921403 з примусового виконання наказу у справі № 904/968/18 від 24 липня 2018 року.

17 жовтня 2018 року приватний виконавець Сивокозов О. М. виніс постанову, якою наклав арешт на речові права, що належать ТОВ «СФ «Агростар», а саме на право оренди земельних ділянок та право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).

На думку скаржника, накладення арешту на право оренди жодних чином не може призвести до задоволення вимог стягувача, позаяк це право не може бути реалізоване в порядку статті 61 Закону України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 1404-VIII), адже за змістом статті 93 ЗК України право оренди земельної ділянки може бути реалізовано лише її власником.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно із частиною першою статті 93 цього Кодексу право оренди земельної ділянки – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для провадження підприємницької та іншої діяльності. Аналогічне визначення містить і стаття 1 Закону України «Про оренду землі».

За абзацом четвертим частини другої статті 135 ЗК України звернення стягнення на земельні ділянки або прав на них (оренди, суперфіцію, емфітевзису) здійснюється державним виконавцем, приватним виконавцем під час виконання рішень, що підлягають примусовому виконанню в порядку, встановленому Законом № 1404-VIII.

Однак у процедурі виконання судового рішення про стягнення заборгованості щодо боржника-орендаря межі оборотоздатності права оренди земельної ділянки як об'єкта стягнення у виконавчому провадженні слід визначати залежно від змісту прав орендаря за договором оренди, а не прав власника такої земельної ділянки.

За частиною шостою статті 93 ЗК України орендована земельна ділянка або її частина може за згодою орендодавця, крім випадків, визначених законом, передаватися орендарем у володіння та користування іншій особі (суборенда). Однак така передача земельної ділянки у володіння та користування іншій особі не породжує самостійних договірних відносин між власником земельної ділянки та суборендарем, не змінює та не припиняє існуючий договір оренди, не породжує відчуження цього права та, відтак, не припиняє право оренди орендаря.

Наділення орендаря окремими повноваженнями щодо права на оренду земельної ділянки не дає підстав для прирівнювання цього майнового права

до емфітевзису і суперфіцію, щодо яких законодавством чітко визначено самостійний правовий режим.

Стаття 31 Закону України «Про оренду землі», що визначає підстави припинення договору оренди землі, зокрема для орендаря, не вказує серед них на можливість припинення такого договору у разі звернення стягнення на право оренди земельної ділянки, тоді як, наприклад, відчуження права оренди земельної ділянки заставодержателем відноситься до таких підстав.

Частиною десятою цієї статті передбачено, що договір оренди землі припиняється також в інших випадках, передбачених законом, проте жодним іншим законом не передбачено випадків припинення таких договорів у разі звернення стягнення на право оренди земельної ділянки.

Системний аналіз статті 19 Конституції України, статей 10, 18, 56 Закону № 1404-VIII, статті 3 Закону «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» вказує на те, що виконавець не наділений правом накладення арешту на право оренди земельної ділянки боржника-орендаря, яке як майнове право є за змістом наведених вище законодавчих норм відмінним від майна (коштів) об'єктом цивільних прав та має обмежену оборотоздатність для боржника-орендаря.

Застосування виконавцем такого заходу примусового виконання рішень, як звернення стягнення на право оренди земельної ділянки, можливе стосовно власника земельної ділянки (орендодавця), а також у тих випадках, коли право на таке відчуження щодо іншої, крім власника, особи, передбачено законом або договором (емфітевіс, суперфіцій, заставодержатель права оренди земельної ділянки тощо). Адже виконавець, виконуючи рішення, не може бути наділений більшими повноваженнями щодо майнових прав, ніж має щодо цих самих майнових прав сам боржник.

Відтак, суди попередніх інстанцій дійшли вірного висновку про те, що під час виконання рішення суду арештованими можуть бути лише ті майнові права, що належать боржнику та які міг відчужити сам боржник, а кошти, виручені від їх продажу, спрямувати на погашення вимог стягувача до боржника у виконавчому провадженні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі № 904/968/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88952168>

7. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 01 квітня 2020 року

Справа № 644/3116/18 (провадження № 14-45цс20)

Сторони: ОСОБА_1 до АТ КБ «ПриватБанк», приватного нотаріуса Харківського міського нотаріального округу Бакумової А. В.

Суддя-доповідач: Лященко Н. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: На думку КЦС ВС, у практиці ОП КЦС ВС та ВП ВС існує різний підхід щодо застосування положень Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» у спорах щодо звернення стягнення на предмет іпотеки згідно з договором про задоволення вимог (відповідним застереженням в іпотечному договорі) та визначення такого стягнення як добровільного чи примусового (відчуження без згоди власника). У зв'язку з цим існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного в постанові ВП ВС від 20 листопада 2019 року у справі № 802/1340/18-а.

2. Суд, який направив справу: ОП КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 квітня 2020 року

Справа № 905/361/19 (провадження № 12-28гс20)

Сторони: ДП «Енергоринок» до ПАТ «ДТЕК «ПЕМ-Енерговугілля»

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: ОП КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові КЦС ВС, відповідно до якого рахунок, з якого боржник здійснює виплату заробітної плати, не є рахунком із спеціальним режимом, а тому на такий рахунок може бути накладений арешт виконавчою службою.

3. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 15 квітня 2020 року

Справа № 233/3676/19 (провадження № 14-65 цс 20)

Сторони: ПАТ «АПК-ІНВЕСТ» до ОСОБА_1, третя особа Виконавчий комітет Дружківської міської ради Донецької області

Суддя-доповідач: Пророк В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постановях КГС ВС, згідно з якими оформлення державного акту на право власності на землю дію раніше укладених їх власниками договорів оренди земельних паїв автоматично не припиняє, а такі договори підлягають переукладанню. Колегія суддів вважає, що з часу отримання особою державного акту на право приватної власності на землю вона набуває статусу власника земельної ділянки, у зв'язку з чим змінився предмет оренди та статус сторін договору оренди, а тому договір оренди земельної частки (паю) припиняється.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 27 квітня 2020 року

Справа № 447/455/17 (провадження № 14-64цс20)

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України; виключна правова проблема.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правових висновків, викладених у постановках ВСУ, згідно з якими припинення сімейних відносин з власником будинку (квартири) не позбавляє членів сім'ї власника права користування займаним приміщенням, їх права захищаються нормами статей 109, 156 ЖК України та статті 405 ЦК України.

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 27 квітня 2020 року

Справа № 522/1528/15-ц (провадження № 14-67 цс 20)

Сторони: ОСОБА_1 до ПАТ «Укрсоцбанк»

Суддя-доповідач: Пророк В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постанові ВП ВС, шляхом його уточнення та визначення, що у разі ухвалення рішення суду у справі про стягнення, у тому числі з поручителя, кредитної заборгованості, суд не може розглядати питання про визнання поруки припиненою повторно у іншій справі з тих самих підстав, правовідносин та зобов'язань, що виникли до ухвалення такого рішення, виходячи з принципу правової визначеності.

6. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 05 травня 2020 року

Справа № 804/7691/16 (провадження № 11-142апс20)

Сторони: Управління ПФУ в Жовтневому районі м. Кривого Рогу Дніпропетровської області до Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Кривому Розі

Суддя-доповідач: Гриців М. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: На думку КАС ВС існує необхідність відступити від правового висновку ВСУ, відповідно до якого Фонд соціального страхування України зобов'язаний

відшкодувати виплачені іншими страховиками суми допомоги на поховання лише тих осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, тобто за умови наявності причинного зв'язку їх смерті з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.

7. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 12 травня 2020 року

Справа № 804/4602/16 (провадження № 11-153ап20)

Сторони: ПАТ «СК «Дім страхування» до ДПІ у Жовтневому районі міста Дніпропетровська Головного управління ДФС у Дніпропетровській області

Суддя-доповідач: Князєв В. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: КАС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку ВСУ, відповідно до якого в разі, якщо з вини обслуговуючого платника податку банку не відбулося повне внесення податку до бюджету або державного цільового фонду, тобто коли незарахування повної суми податку не є наслідком винних дій платника, то до нього не можуть застосовуватися штрафні санкції, пеня або пред'являтися вимога про повне перерахування податкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів.

8. Суд, який направив справу: ККС ВС

Дата прийняття ухвали: 13 травня 2020 року

Справа № 598/1781/17 (провадження № 13-47к20)

за касаційною скаргою представника потерпілого ОСОБА_1 – адвоката Захарчука Андрія Петровича на ухвалу Збаразького районного суду Тернопільської області від 23 липня 2019 року та ухвалу Тернопільського апеляційного суду від 25 вересня 2019 року

Суддя-доповідач: Антонюк Н. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: ККС ВС вважає, що існує необхідність відступити від правового висновку ВП ВС, відповідно до якого питання про розподіл процесуальних витрат за результатами судового розгляду у кримінальному провадженні вирішується, у тій справі, в якій вони були понесені, за правилами КПК України. Якщо це питання не було вирішене судом, сторони кримінального провадження, свідок, експерт, спеціаліст і перекладач мають можливість оскаржити в цій частині ухвалене у справі судове рішення в апеляційному та касаційному порядку. А тому такі витрати не можуть бути стягнуті з обвинуваченого за позовом, поданим за правилами цивільного судочинства. На думку колегії суддів, питання, які стосуються розподілу судових витрат вирішуються під час судового розгляду

кримінального провадження у порядку, визначеному нормами КПК України щодо цивільного позову.

9. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 26 травня 2020 року

Справа № 909/337/19 (провадження № 12-35гс20)

Сторони: ФОП Шрамко М. С. до ФОП Кінаша В. І., третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ФОП Тенюх О. В.

Суддя-доповідач: Уркевич В. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КГС ВС вважає, що правова проблема зводиться до того, що чинним ЦК України не встановлено позовної давності для звернення до суду з позовом про переведення на наймача прав і обов'язків покупця за договором купівлі-продажу у разі порушення переважного права купівлі орендованого майна. Наявність виключної правової проблеми вбачається в можливості / неможливості застосування до таких спірних правовідносин положень частини четвертої статті 362 ЦК України та пункту 3 частини другої статті 258 ЦК України як аналогії закону.

8. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 01 квітня 2020 року

Справа № 910/4518/16 (провадження № 12-22гс20)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ПАТ «Азовелектросталь» за участю арбітражного керуючого Паніотова Олега Костянтиновича про стягнення заборгованості по заробітній платі

Суддя-доповідач: Бакуліна С. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне частково відступити від правових висновків ВП ВС щодо можливості застосування встановлених Національним банком України середньозважених ставок за кредитами для приблизної оцінки розміру майнових втрат працівника, пов'язаних із затримкою розрахунку при звільненні Відтак, при визначенні розміру майнових втрат звільненого працівника у зв'язку з непроведенням з ним повного розрахунку на дату звільнення слід застосовувати індикативні дані НБУ про середньозважену процентну ставку за міжбанківськими операціями (індекс UIIR) з надання кредитних коштів і розміщення коштів на депозитних рахунках у національній валюті гривні. Однак, такі дані визначають лише орієнтовний розмір процентних ставок за кредитами, що надаються позичальникам комерційними банками та іншими фінансовими установами,

та не відображають реальних ставок за користування кредитними коштами, які сторони передбачають у кредитному договорі. Окрім того, на думку колегії суддів, при розрахунку розміру відповідальності роботодавця за статтею 117 КЗпП України не допускається аналогія кредитного законодавства щодо визначення правової природи процентів за кредитом та порядку їх обчислення, так як трудові та кредитні правовідносини не є подібними як за змістом, так за суб'єктивним складом і за об'єктом правового регулювання.

Позиція ВП ВС: КГС ВС фактично пропонує відступити від тих висновків ВП ВС, яких вона не робила. ВП ВС не робила висновку про застосування індикативних даних Національного банку України про середньозважену процентну ставку за міжбанківськими операціями. Також у постанові ВП ВС не застосовувалася аналогія кредитного законодавства до регулювання трудових відносин. Натомість, зроблено висновок, що дані НБУ про середньозважені ставки за кредитами можуть бути використані для орієнтовної приблизної оцінки «вартості грошових коштів», а відтак і для орієнтовної приблизної оцінки розміру майнових втрат працівника, пов'язаних із затримкою розрахунку при звільненні, які розумно можна було би передбачити.

2. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 06 квітня 2020 року

Справа № 750/256/19 (провадження № 14-53цс20)

Сторони / предмет: ОСОБА_1, ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про вселення

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правових висновків, викладених у постановях ВП ВС щодо застосування статті 109 ЖК УРСР під час виселення членів сім'ї колишнього власника житла, а також від правового висновку ВП ВС щодо усунення перешкод у користуванні орендованим майном, які чинить власник приміщення, і не застосовувати: норми ЖК УРСР до вирішення спорів про вселення; негативний позов для захисту інтересу особи, в якій припинилося (чи відсутнє) речове право; статтю 109 ЖК УРСР до правовідносин про вселення за позовом колишнього власника житла та/або членів його сім'ї до власника житла, що придбав його при зверненні стягнення на нього у порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Позиція ВП ВС: У наведених постановях ВП ВС міститься різний предмет та підстави позовів, суди встановили різні фактичні обставини справи, в зв'язку з чим матеріально-правове регулювання спірних правовідносин є різним, а спірні правовідносини у цих справах не є подібними. Наведені КЦС питання не містять виключної правової проблеми та мають оцінюватися ВС при розгляді касаційної скарги відповідно до повноважень, наданих ЦПК України. У самому тексті ухвали

про передачу справи на розгляд ВП ВС колегія суддів проаналізувала діюче законодавство та дала відповідь на поставлені нею ж питання.

3. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 08 квітня 2020 року

Справа № 751/2322/17 (провадження № 14-52цс20)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ПАТ КБ «Приватбанк» про розірвання договору та стягнення вкладу за договором банківського вкладу

Суддя-доповідач: Лященко Н. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КЦС ВС, існує очевидна необхідність формування єдиної правозастосовчої практики у спорах про повернення грошових коштів, розміщених за договором банківського вкладу щодо нарахування пені за несвоєчасне повернення цих грошових коштів вкладникові, зокрема, чи слід враховувати до вартості послуг як розмір банківського вкладу, так і розмір процентів за його розміщення, чи необхідно виходити лише з розміру процентів за депозитом.

Позиція ВП ВС: Висновки, викладені в постановах, наведених в ухвалі КЦС ВС про передачу справи на розгляд ВП ВС, не свідчать про наявність виключної правової проблеми із зазначеного питання з врахуванням кількісного та якісного вимірів, глибоких та довгострокових розходжень у відповідній судовій практиці. Так, в усіх зазначених постановах КЦС ВС зроблено висновки, які свідчать про відсутність розходжень у судовій практиці при вирішенні спорів про повернення грошових коштів, розміщених за договором банківського вкладу щодо нарахування пені за несвоєчасне повернення цих грошових коштів вкладникові.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 28 квітня 2020 року

Справа № 554/6777/17 (провадження № 14-68цс20)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – приватний нотаріус Новосанжарського районного нотаріального округу Полтавської області Семиволос Олег В'ячеславович, про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню

Суддя-доповідач: Пророк В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постанові КГС ВС від 21 лютого 2018 року у справі № 910/5226/17 щодо процедури стягнення боргу за нотаріально посвідченим договором позики (кредитним договором) на підставі виконавчого напису. На думку колегії суддів, така процедура складається із двох етапів. Недотримання одного із етапів процедури стягнення боргу за нотаріально посвідченим договором позики

(кредитним договором) на підставі виконавчого напису нотаріуса є підставою для визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню. Також необхідним є вирішення питання про те, яку редакцію Переліку документів, затвердженого КМУ, необхідно застосовувати при вирішенні спорів про визнання виконавчих написів нотаріуса такими, що не підлягають виконанню, а тому вважає, що справа містить виключну правову проблему.

Позиція ВП ВС: Суб'єктний склад сторін спірних правовідносин у справі, розглянутій КГС ВС, є відмінним від даної справи, яка передана на розгляд ВП ВС, а тому спірні правовідносини у цих справах не є подібними. Отже, ВП ВС не може вирішувати питання відступу від висновку щодо застосування норми права, викладеного в постанові КГС ВС. Щодо необхідності вирішення питання про те, яку редакцію Переліку документів, затвердженого КМУ, необхідно застосовувати при вирішенні спорів про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, ВП ВС вважає, що правильність застосування норм в часі не можна вважати виключною правовою проблемою, оскільки зазначене стосується саме якості судового рішення.

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 28 квітня 2020 року

Справа № 357/13182/18 (провадження № 14-70 цс 20)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до Російської Федерації про відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок збройної агресії

Суддя-доповідач: Пророка В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає, що існує виключна правова проблема щодо критеріїв та процедури застосування судового імунітету іноземної держави у справах за позовами фізичних осіб до Російської Федерації про відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії.

Позиція ВП ВС: КЦС ВС в зазначеній ухвалі не розкрив ні процесуального, ні матеріального аспектів якісного критерію виключності правової проблеми у цій справі.

6. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 05 травня 2020 року

Справа № 281/129/17 (провадження № 14-73цс20)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, Лугинського районного відділу ДВС ГТУЮ у Житомирській області, приватного нотаріуса Лугинського районного нотаріального округу ГТУЮ у Житомирській області Можарівської Наталії Володимирівни, треті особи: ОСОБА_3, орган опіки і піклування Лугинської РДА Житомирської області, ПАТ «Райффайзен банк Аваль», про визнання прилюдних торгів та свідоцтва про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів недійсними

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України; виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного у постанові ВСУ у справі щодо правомірності процедури проведення третіх прилюдних торгів, де ВСУ дійшов висновку про те, що проведення таких торгів суперечить Тимчасовому положенню про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженого наказом від 27 жовтня 1999 року № 68/5. Натомість, як зазначає КЦС ВС, нормами Закону України «Про виконавче провадження» (в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин – в редакції Закону № 2677-VI від 04 листопада 2010 року) не заборонялося проведення третіх прилюдних торгів. Також в практиці КГС та КЦС існує різна практика стосовно допустимості/недопустимості проведення третіх прилюдних торгів, тому справа містить виключну правову проблему

Позиція ВП ВС: Фактичні обставини у справі, розглянутій ВСУ, у своїй сукупності не є подібними до обставин даної справи, яка передана на розгляд ВП ВС в зв'язку з чим матеріально-правове регулювання спірних правовідносин може бути різним. Крім того, у самому тексті ухвали про передачу справи на розгляд ВП ВС колегія суддів КЦС проаналізувала діюче законодавство та дала відповідь на поставлені нею ж питання, а тому виключна правова проблема у цій справі також відсутня.

7. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 травня 2020 року

Справа № 127/7516/16 (провадження № 14-57цс20)

Сторони / предмет: ОСОБА_1 до Товариства власників гаражів № 2 про визнання виключення його з членів товариства незаконним та скасування рішення правління ТВГ № 2, визнання неправомірними певних аспектів діяльності товариства, визнання упередженого ставлення до позивача та відшкодування моральної шкоди

Суддя-доповідач: Лященко Н. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає, що існує необхідність формування єдиної правозастосовчої практики у питанні визначення предметної юрисдикції у спорах між громадськими об'єднаннями, іншими непідприємницькими товариствами та їх учасниками (членами), у тому числі які вибули, пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності таких юридичних осіб. Предметом спору у справі, яка переглядається, є вимоги позивача до ТВГ № 2 про визнання незаконним виключення його з членів цього товариства, оскарження управлінських рішень ТВГ № 2 та інших похідних вимог, у тому числі майнових, пов'язаних саме з членством позивача в цьому товаристві й оцінкою діяльності

органів управління об'єднання. На думку колегії суддів, вирішення спору за такими вимогами належить до господарської юрисдикції. У зв'язку з чим існує необхідність відступити від висновків, викладених у постановах ВП ВС у справах № 916/978/17, № 523/4139/17.

Позиція ВП ВС: Висновки, викладені в постановах, наведених в ухвалі колегії суддів КЦС ВС про передачу справи на розгляд ВП ВС, не свідчать про наявність виключної правової проблеми із зазначеного питання. Разом з тим, ВП ВС не може вирішувати питання відступу від висновків щодо застосування норм права, викладених в її постановах, оскільки правовідносини у справах, зазначених в ухвалі колегії суддів КЦС ВС, та справі, яка розглядається, не є подібними, вони відрізняються за предметом та підставами позовів, суб'єктивним складом, характером спірних правовідносин, в них встановлено відмінні фактичні обставини, в зв'язку з чим правове регулювання цих правовідносин є різним.

8. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 21 травня 2020 року

Справа № 50/311-б (провадження № 12-31гс20)

Сторони / предмет: за заявою Компанії «Тікон Бізнес ЛТД» про банкрутство ПАТ «Київський завод гумових та латексних виробів»

Суддя-доповідач: Кібенко О. Р.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку КГС ВС про неможливість касаційного перегляду судових рішень (ухвали місцевого суду та постанови апеляційного суду) про заміну кредитора правонаступником як таких, що не передбачені в переліку згідно з частиною третьою статті 8 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Позиція ВП ВС: порушене КГС ВС правове питання стосується виключно судів господарської юрисдикції й проблема оскарження в касаційному порядку судових рішень про заміну кредитора у справі про банкрутство вже обговорювалася та вирішувалася судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС ВС. На думку ВП ВС, якщо колегія суддів, палата, об'єднана палата вважають за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні відповідної палати касаційного суду, то справа може бути передана на розгляд такої палати КГС ВС, яка за наявності для цього правових підстав може відступити від висновків, прийнятих цією ж палатою раніше.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за квітень – травень 2020 року / Відпов. за вип.: суддя ВП ВС, д-р юрид. наук О. Р. Кібенко. – Київ, 2020. – Вип. 20. – 52 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua